

મુંબાઈ યાત્રા પ્રસંગ.

પુરવોત્તમ માસ-૧૯૮૨.

૬/૧૯૪૬ ૭-૫-૧૯૪૬

Reg No ૬૬

ભોક્ષ મંદિર-અમદાવાદ.

મુકામ :

વડોદરામાં ૧૫-૩-૨૬ થી ૧૮-૩-૨૬

આંદોલમાં ૧૯-૩-૨૬

સુરતમાં . ૨૦-૩-૨૬ થી ૨૪-૩-૨૬

મુંબાઈમાં ૨૫-૩-૨૬ થી અનુકૂળતા પ્રમાણે

કિંમત રૂ. ૦-૩-૬

લાખ વાંતની એક વાત.

કરીએ શ્રીકૃષ્ણ ઉપાસના, ધરીએ રૂઢીયામાં ધ્યાન;
 ફરીરે નહિં ગર્ભવાસમાં, ઠરીએ ઠીક નીદાન. કરીએ૦
 ખોટો ખેલ સંસારનો, આતસ બાણનો રંગ;
 રમતાં વરસ વિત્યાં ઘણાં, ક્ષણમાં થાશે તે લંગ. કરીએ૦
 ગુરૂ ગમ ગાઠએ ગોવિંદને, છવતું જોખમ બાય;
 દાન દયા ને દીનતા, એ તરવાનો ઉપાય. કરીએ૦
 જન્મ મરણ તણી વેદના, નથી કાંઈ સંકટ સહેલ;
 ધંધો કરતાં ઢળી પડ્યો, જેમ કાંઈ ઘાંણીનો ખેલ. કરીએ૦
 રણ સંબંધે આવી મળ્યા, મુત વિત દારૂ ને દેહ;
 સેવા દેવા બ્યારે મટે, મારગ લાગશે તેહ. કરીએ૦
 તરવ તોળ્યું ત્રૈલોક્યમાં, નહિં હુરિ રામ સમાન;
 બીજું સરવે છે બાંહેલું, એતી નહિં આવે કામ. કરીએ૦
 દેહતાણું ફળ એહ છે, ભાવે ભણએ ભગવાન;
 બીજાં સાધન સંસારનાં, નહિં હુરિ નામ સમાન. કરીએ૦
 નીએ જણે રહેવું નથી, જુઠો જગત વિધાસ;
 એથી રહેજે તું વેગજો, આઠે પહોર ઉદાસ. કરીએ૦

ભજન.

જસોદા તેરો હી લાલાને, મેરી દહીં મટુકીયાં ફેડ (૨)
 દહીં મટુકીયાં ફેડ, અરરર દહીં મટુકીયાં ફેડ—જસોદા૦
 દહીંકી મટુકી ધરી શીરપર, મેં ભત્તી બડે સોર (૨)
 વંદોવનની કુંજગલનમેં (૨) મીલ ગયો નંદકીશોર—જસોદા૦
 મુખ કપોલન બોલ અન બોલે, બોલે માખણ ચોર (૨)
 દરે દધીકા દણ ગાવાલણ (૨) કરે એસી કુડ જોર—જસોદા૦
 મોંસે કહે નાચ મેરે સંગમેં, હર બીચ બનકી જોડ (૨)
 ખાલ બાલ તો સખા કૃષ્ણકે (૨) હસે હસાવે મોડ—જસોદા૦
 ઈત બાવું તો સખા કૃષ્ણકે, રોકે ચારૂ ઝોર (૨)
 ઉત બાવું તો જમુના વેરણ (૨) ઘેરી લેત હીલોર—જસોદા૦
 અખ ન વસુંગી એ બ્રજમાંહિ, અમને લીચો મુખ મોડ (૨)
 છાટીસી કણ અચ્છી નમરીયાં (૨) રાધા નંદકીશોર—જસોદા૦
 જુમના તરપર બેનુ બજાવે, કાલી કામલીયાં ઝોડ (૨)
 મુરરયામકે સ્વામી શામળીયા (૨) જુલમી બલમજોર—જસોદા૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૪૫૬ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ મુલ્ક યાત્રા પ્રશ્નો

વિષય ૬ - ૧૬૨

૬-૬૧ ૧૨૦૫૬

મે બાલ.

ગુરુત વિદ્યાપીઠ અંશાવલિ
અમદાવાદ

રોટલા અને શાક તો હમેશાં મળે, તેથી મજરાતી કોમ્પીરાઈટ-સંગ્રહ વિશેષ સુખી હોય, તો તેમને ત્યાં-હમેશાં દાળ, બાત, રોટલી અને શાક મળે; પણ કોઈ ટાણું હોય ત્યારે તો-પકવાનજ બનાવવાં પડે. વાધરીના કુખામાં પણ ટાણુ વખતે મીથુન ખાવા મળે, પહેરવા સારાં વસ્ત્ર મળે, અને ગાવાનાં ગીત પણ મળે. અરે! ડુંગર ઉપર વસતા બીલને ત્યાં પણ, ટાણું ઓળખાઈ આવે; તેમ પુરુષોત્તમ માસ એ મુમુક્ષુઓને ઘેર-મુમુક્ષુઓના હૃદયમાં-ટાણું આવ્યું છે. નખોદમાં નખોદ હોય, તે પણ પુરુષોત્તમ માસમાં જરા નવરો પડી કાંઈ સત્કર્મ કરે.

ગમે તે ધર્મ અગર સંપ્રદાયમાં હોઈએ, તોપણ ‘સ્ત્રીનાં વૈષ્ણવાદ-કુટિલનામાપચક્ષુષામ્ (મહિમ્નસ્તોત્ર) વિગેરે કહે છે કે-અધરને પામવાનો સૌનો પ્રયત્ન છે. ઋગ્વેદ પણ કહે છે કે-एकं सत् विप्राः बहुधा वदन्ति ॥ તે એકજ છે. અને ઋષિઓએ તેમનું ધણુ રૂપે વર્ણન કર્યું છે. वम सैवाः समुपसते शिव इति, ब्रह्मेति वेदान्तिनो । વિગેરે શ્લોકોથી વિદ્વાનો પણ કહે છે કે-જેને શિવના ઉપાસકો શિવ કહે છે, વેદાન્તિઓ જેને બ્રહ્મા કહે છે, વૈષ્ણવો જેને વિષ્ણુ અગર કૃષ્ણ કહે છે, રામના ઉપાસકો જેને રામ કહે છે, જૈનો જેને અર્હન કહે છે, દેવીના ઉપાસકો જેને જગદંબા કહે છે, મુસલમાનો જેને અલ્લાહ કહે છે, ખ્રિસ્તિઓ જેને ગોંડ કહે છે. કાંઈ તેને સગુણુ સમજે છે, અને કાંઈ તેને નિર્ગુણુ સમજે છે; પણ તે તમામનો સાર તપાસીએ તો જણાય છે કે-તે એકનો એક જ છે-અનેક રૂપે ખીરાજે છે, અનેક રૂપે સેવાય છે, અનેક રૂપે ભજાય છે. એક સ્ત્રીને પોતાના પતિમાં ગમે તેટલો અનન્ય ભાવ હોય, પણ તેથી બીજા પુરુષોની નિંદા કરવાનો હક્ક તે સ્ત્રીને હોતો નથી. તે પ્રમાણે જ આપણને અમુક દેવમાં ગમે તેટલો અનન્ય ભાવ હોય, પણ તેથી બીજા દેવોની નિંદા કરવાનો આપણને હક્ક નથી. આટલું સમજાય તો અંદર અંદરનો રાગ દ્વેષ શમી જાય. જેમ વિરઝમાંથી કચરો શમી ગયા પછી, પાણી નિર્મળ થઈ જાય છે, તેમ હૃદયમાં

સંશોધક અને ટીકાકાર:—બાહુ રામસંકર મોનજી, મોક્ષમંદિર-અમદાવાદ.
પ્રમદક:—જવેશી મણિલાલ મોહનલાલ, ડોસીવાળાની પોળ-અમદાવાદ.
[અન્યસ્વામીત્વના સર્વ હક્ક ટીકાકારને સ્વાધીન છે.]
મુદયસ્થાન:—શ્રી હરિહર પ્રિ. વર્ક્સ, ચાર રસ્તા, પાંચકુવા-અમદાવાદ.
મુદ્રક:—હાજીઆઈ દોસ્તમોમ સહુ.

આવે નકામે કચરો-દેથી ભાવ-કચ્છ મયા પછી, હૃદયની નિર્વજતા ખાલે છે. આટલું સમજાય તો આ પુરુષોત્તમ માસને લાભ ઉત્તમ રીતે લઈ શકાય.

પુરુષોત્તમ માસને મલ માસ કહ્યો છે. મલ એટલે પાપ. મલ માસ એટલે પાપ ધોવાનો મહિનો. ઋષિઓની ખુખી તો જુઓ. તિથીઓની વધવટ કરીને, વ્યવહારના પુરમાં તથાતા જીવોને, બચાવી લેવાના હેતુથી, પુરુષોત્તમ માસ રૂપી ખાસા ત્રીસ દીવસ અલગ કરી આપ્યા. અલગ કર્યા એટલે—આ માસમાં લભક્રિયા, વાસ્તુક્રિયા વિગેરે લૌકિક કાર્ય થાયજ નહિ. એવું સામ્રાજ્ય નક્કી કરી આપ્યું. વળી આ લાભ દર ત્રણ ત્રણ વરસે મળે, એવી ગોઠવણ પણ કરી આપી, એટલે ધાણીના બળદની માફક વૈતરું કરવાનું લખાવી લાવેલા જીવ પણ, આ તકે અમુક અંશમાં નવરા થઈ શકે. લભાદિ ક્રિયાઓ બંધ હોવાથી, ધંધારોજગાર પણ અમુક અંશમાં મંદ હોય છે. સાંજ સવાર બેઠિ ટંક રસોડામાં જોડાએલી બહેનો, સાંજે નવરી પડીને, શ્રીહરિને બજી શકે છે. કારણકે પુષ્પ ઉમરના જીવો આ માસમાં એક વખત જન્મતા હોય છે. ચોમાસાની ઋતુમાં જેમ જળ ભર્યા વાદળાં આકાશમાં ઉભરાય, તેમ આ ઋતુમાં—આ માસમાં—કથાકારો—કીર્તનકારો પ્રભુગુણાવિંદ રૂપી જગનો જ્યાં ત્યાં છંટકાવ કરતા જણાય છે—અનાયાસે મળી આવે છે.

રાજને મળવાની સુંદર તક મળે, છતાં જે પુરુષ તકની દરકાર ન કરે, તે કેવો ગણાય ! પતિને મળવાની સુંદર તક મળે, છતાં જે સ્ત્રી તે તકની દરકાર ન કરે, તે સ્ત્રી કેવી ગણાય ! તેજ પ્રમાણે જે મુમુક્ષુને હરિ ભજવાની આવી સુંદર તક મળે, છતાં તે તકની પરવા ન કરે, તે કેવો ગણાય ! તે આપજ કહો.

કેટલાએક ભાઈઓ તથા બહેનો, જેઓ પુરસદનો વાંક કાઢી બેસી રહે છે. તેઓ સાંભળો. ‘વ્યવહારના કામ કરવા પુરસદ ક્યાંથી લાવે છે ? નાતો જન્મવા ક્યાંથી નવરા થાઓ છે ? સમાનાં કામ કરવા નવરા થતા નથી ? પંચમાં પૂટલાઈ કરવા નવરા થતા નથી ? સોનીને ત્યાં ધરેણું ધડાવવા જતાં નવરા પડતા નથી ? રાવબહાદુર થવા, અથવા મ્યુનીસીપલ કમીટીમાં મેમ્બર થવા, આકા પાતાળ એક કરો છે, તે વખતે ક્યાંથી નવરા પડે છે ?’ સાંભળો—એક બડાસાહેબનું દ્રષ્ટાંત આપું—

એક બડા સાહેબ મરણ પથારીમાંથી સીવીલ સર્જનને પૂછે છે—

Well Dr. ! what, am I to die ?—(કેમ, ડૉક્ટર ! હું મરવાનો છઉં ?—હું બચુ એવું આપને લાગતું નથી ?)

સીવીલસર્જન—Yes-yes, you are to die. Remember your God (હા-હા તમે મરવાના છે-પ્રભુને યાદ કરો.)

અમલદાર—I have done everything, but I have forgotten God only.—(હું બધું કરી ચુક્યો છઉં-માત્ર ભગવાનને જ ભૂલી ગયો છઉં.)

સીવીલસર્જન—Very wonderful. Serious loss-serious offence (ઘણુંજ નવાઈ જેવું, ભયંકર ખોટ, અને ગંભીર ગુન્હો.)

યાદ રાખજો-આપણું સૌનું આત્મ જ ‘ વંડરપુલ ’ છે. આપણી પશુ સોમાં નવાણીની ભુલ થાય છે-સંસારીક તમામ વાતમાં હાથી જેવા છંદ્રએ, અને ભગવાનની વાતમાં કીડી જેવા છંદ્રએ. એતશે નહીં તો મોત વખતે ભયંકર ગભરામણુ થશે. રાબરાણુ હશે-મોટરમાં દોડતા હશે-એરોપ્લેનમાં ઉડતા હશે-તોપણુ-મરતું પડશે.

શાસ્ત્ર યોખ્યું કહે છે કે—

ઋણમોચનકર્તારઃ, પિતુઃ સન્તિ હતાવનઃ ।

વન્ધમોચનકર્તા પુ, સ્વસ્માદમ્બો ન કમ્ભન ॥

અર્થ—માથે દેવું હશે, તો તે દેવામાંથી પુત્રાદિ મુક્ત કરશે, પશુ જન્મ મરણના બંધનમાંથી પોતાના શિવાય અન્ય કોઈ કામ આવે તેમ નથી.

માટે આપણે ગમે તે હોઈએ-સ્ત્રી અગર પુરૂષ-નિર્ધન અગર ધનવાન રાજા અગર પ્રજા-પશુ ભવબંધમાંથી મુક્ત થવા માટે, આપણે પોતેજ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. વળી બીજી વાત કહી દઉં-આજકાલ કરતાં સમય પૂરો થઈ રહેશે, અને આજ છે એવી કાલ નથી. કારણ કે—

પદ—‘ અજવાળે દેખાતું નથી-અંધારે શું કરશો રે ? ’

શરીર આરોગ્ય છે. ખાવા મુઠી અનાજ છે, છતાં સાધન સાધી શકતાં નથી, ત્યારે શરીર રોગી હશે-અગર શેઠ મટી ગુમાસ્તા બનશે, ત્યારે શું કરશો ? આ દેહમાંથી છુટીને દેવ થાઓ, તોપણુ ભવબંધ કાપવાનું સાધન ક્યાંય મળે તેમ નથી. થોડું લખ્યું ઘણું કરી માનશોજી.

થોડા સમયમાં, અને થોડી તકલીફ, આ યુગમાં શ્રીહરિને મેળવી આપે, એવી જ્ઞાનયુક્ત કિર્તન-ભક્તિ છે-શ્રીરામ અને શ્રીકૃષ્ણના ગુણાવિદ છે. નરસિંહ મહેતા પ્રભાત રાગમાં ગાય છે કે—

સકળ તીરથ શ્રી કૃષ્ણ કીર્તન કથા, હરિતણી દાસ જ્યાં હોતે ગાયે.
કૃષ્ણ કીર્તન વિના નર સદા સતકી, વિમળ કીધે વપુ શુદ્ધ ન હોયે.

x x x x x

હરિહરિ રટણુ કર કઠણુ કળી કાળમાં, દામ બેસે નહિ ને કામ સરસે;
લક્ષ્મી આધિન છે સ્યામ સુંદીર સદા, તે તારાં કારબે સિદ્ધ કરસે—હરિં.
અહ્ય સુખ સાર શું મૂઢ ફૂલ્યો ફરે, શીરપર કાળે રહ્યો દંત કરડે;
પામર પલકની ખખર તુજને નથી, મૂઢ શું બેધને મુછ મરડે?—હરિં.
પરપંચ પરહરો—સાર હૃદયે ધરો, ઉચરો નિજ મુખે અચળ વાણી;
નરસૈયા હરિતણી લક્ષ્મી ભૂલીશમાં, લક્ષ્મી વિના બધું ધૂળધાણી—હરિં.

હ્યો ત્યારે ધણાજ હેતથી જ્યશ્રીકૃષ્ણ.

સંવત ૧૯૮૨ પુલહોલ ઓચ્છવ }
મોક્ષમંદીર—અમદાવાદ. }

લી. રામચંદ્ર મોતીલાલ શુક્લ.

પ્રભુ કેવા ?

ન તત્ર અક્ષુર્ગચ્છતિ, ન વાગ્ગચ્છતિ ના મનો ।

ન વિષ્ણો ન વિજ્ઞાનીમો—યથૈતદનુશિષ્યાત્ ॥

અન્યદેવ તદ્વિદિતા—દયોવિદિતાદધિ ।

इति सुश्रुમ पूर्वेषां, ये नस्तद्व्याचक्षिरे ॥

[કઠોપનિષદ]

અર્થ—‘ત્યાં આંખની ગતી નથી, એટલે તેને આંખ બોધ શકતી નથી.
વાણીની પણ ગતી નથી—વાણી તેનું વર્ણન કરી શકતી નથી. મનની ગતી
નથી, અમે તેને જાણતા નથી, તેમ શી રીતે તે બીજને જણાવાય તે પણ
અમે જાણતા નથી, વિદિતથી તે અન્ય છે, અવિદિતથી તે અધિક છે.’
જેમણે અમને પૂર્વે ઘણા સંબંધી વાત કરી હતી, તેમની પાસેથી અમે આ
પ્રમાણે સાંભળ્યું છે.

આનન્દકાનને કાશ્યાં, તુલસી જંગમસ્તરુઃ ।

કવિતામજ્જરી તસ્ય, ભક્તભ્રમરચુમ્બિતા ॥

[મધુસૂદન]

અર્થ—કાશીરૂપી સુખકર બગીચામાં, તુલસીદાસ રૂપી જંગમ વૃક્ષ છે. તે વૃક્ષ ઉપર આવેલી કવિતા રૂપી મંજરી-માંજર છે. તેનું પાન-તેમાં રહેલા રસનું માત્ર-ભક્તો રૂપી ભ્રમરો સદા કરે છે.

મંગળાચરણ.

દોહરા:—સદ્ગુરુ ચરણ સરોજ રજ, નિજ મન સુકુર સુધાર;

વરણું રઘુવર વિમલ યશ, જો દાયક ફલ ચાર. સીયાં ૧

તુલસીકૃત રામાયણ, રામ કથા અનુસાર;

પ્રેમે ગાદી પાથરું, આવોને પવનકુમાર. સીયાં ૨

આવો હનુમન્ત બિરાજ્યો, કથા સુનહું ઇતિહાસ;

તુમ સેવક રઘુવીરકે, મેં તુમ ચરણકે દાસ. સીયાં ૩

સમરું માતા સરસ્વતી, વાણી અવિચળ આપ;

ગાઉં ગુણ ગોવીંદના, ટળે ભવોભવ તાપ. સીયાં ૪

સોરઠા:—વંદૌ ગુરુપદ કંજ, કૃપાસિન્ધુ નર રૂપ હરિ;

મહામોહ તમ પુંજ, જસુ બચન રવિકર નિકર. સીયાં ૫

પ્રગટ વિશંભર નાથ, સકલ વિશ્વપાલન સદા;

વ્રજ ગોપીનકે ધામ, સો ગોરસ ચોરી કરત. સીયાં ૬

નિરખિ નિરખિ પ્રભુ રૂપ, બ્રહ્માદિ વિનતિ કરત;

જય જય ત્રિભુવન ભુપ, પાહિ પાહિ શરણાગત. સીયાં ૭

કઠિન પ્રેમકો પંથ, જહાં નેમકી ગતિ નહી;

કહત સકલ સદ્યન્થ, પ્રેમભાવસેં વશ હરી. સીયાં ૮

વિશ્વામિત્ર રામ દર્શન.

દોહરોઃ—ઇહિ વિધિ કરત મનોરથ, જાત ન લાગિ વાર;
કરિ મજ્જન સરયુ સલિલ, ગયે ભૂપ દરબાર. સીયા૦

ચોઃ—મુનિ આગમન સુના જળ રાજ, મિલન ગયેઉ લે વિપ્રસમાજ;
કરી પ્રણામ મુનિહિ સન્માની, નિજ આસન ખેઠારે આની.
ચરણ પખારિ કીન્હ અતિપૂજા, મોસમ આજ ધન્ય નહિ દૂજા;
વિવિધ ભાંતિ લોજન કરવાવા, મુનિવર હૃદય હર્ષ અતી પાવા.
પુનિ ચરણન મેલે સુત ચારી, રામ દેખી મુનિ વિરતિ વિસારી;
ભયે મગન દેખત મુખ શોભા, જનુ ચક્રાર પૂરણ શશિ લોભા.
તળ મન હર્ષિ બનચ કહે રાઉ, મુનિ! અસ કૃપા કીન્હ નહિ કાઉ.
કેહિ કારણ આગમન તુઘારા, કહહું સો કરત ન લાવહું ખારા.
અસુર સમુહ સતાવહિ મોહિ, મેં યાચન આયેઉ નૃપ તોહિ;
અનુજ સમેત દેઉ રઘુનાથા, નિશિચરવધ મેં હોઉ સનાથા.

દોહરોઃ—દેહુ ભૂપ! મન હર્ષિતહિ, તજહું મોહ અજાન;
ધર્મ સુયશ નૃપ તુમ કહું, ઇન કહું અતિ કલ્યાન. સીયાવર૦

ચોઃ—મુનિ રાજ અતિ અપ્રિય બાની, હૃદયકંપ મુખ ધ્રુતિ કમુલાનિ;
ચોથે મન પાયઉ સુત ચારી, વિપ્ર! વચન નહિ કહેઉ વિચારી.
માંગહુ ભૂમિ-ધેનુ-ધનકોશા, સર્વસ દેઉ આજ તણ રોષા;
દેહ પ્રાણુ તે પ્રિય કષ્ટ નાહિ, સોઉ મુનિ! દેઉ નિમિષ એકમાંહિ.
સખસુત પ્રિય મોહિ પ્રાણુકી નાઈ, રામ દેત નહિ બને ગુંસાઈ;
કહું નિશિચર અતિધોર કઠોરા, કહાં સુંદર સુત પરખ કીશોરા*
‘ મુનિ નૃપ ગીરા પ્રેમરસ સાની, હૃદય હર્ષ માના મુનિ શાની;
તળ વસિષ્ઠ બહુવિધિ સમુજાવા, નૃપ સંદેહ નાશ કહું પાવા.
અતિઆદર દોઉ તનય યુલાયે, હૃદય લાય બહુ ભાન્તિ સિખાયે;
મેરે પ્રાણુનાથ સુત દોઉ, તુમ મુનિ પિતા આન નહિ કોઉ.

*મજો નિત્યઃ શાશ્વતોઽયં પુરાણો, ન હન્યતે હન્યમાને શરીરે । (કઠોપનિષદ્)

सर्वेन्द्रियगुणाभासं, सर्वेन्द्रियविवर्जितम् । (श्वेताश्वतरोपनिषद्)

असकं सर्वभूतैश्च, निर्गुणं गुणभोक्तृ च ॥ (गीता अ. ૧૩-૧૪)

પરમ ધર્મ.

(લક્ષ્મણ કેવલ સંવાદ)

યદા તે મોહકલિઙ્ગં, બુદ્ધિર્બ્યંતિતરિવ્યસિ ।

તદા ગંતાસિ નિર્વેદં, શ્રોતવ્યસ્ય શ્રુતસ્ય ચ ॥ ૬૨ ॥

(ગીતા અ. ૨)

ચોઃ—ખોલે લપણ મધુર મૃદુ ભાની, જ્ઞાન વિરાગ ભક્તિ રસસાની;
કાહું ન કેહી સુખદુઃખકર દાતા, નિજ કૃત કર્મ ભોગ સખ બ્રાતા.
યોગ વિયોગ ભોગ ભલ મંદા, હિત અનહિત મધ્યમ બ્રમ કુંદા;
જન્મ મરણ જહાં લગિ જગજાલુ, સંપતિ વિપતિ કર્મ અરૂ કાલુ.
ધરણિ-ધામ ધન-પુર-પરિવાર, સ્વર્ગ નર્ક જહાં લગિ વ્યવહાર;
દેખિય સુનિય શુષ્ટિય મનમાંહિ, માયા કૃત પરમારથ નાહિ.

દોહરોઃ—સ્વપ્ને હોઇ બિખારિ નૃપ, રંક નાક પતિ હોઇ;
બગે લાલ ન હાનિ કષ્ટ, તિમિ પ્રપંચ જીવ જોય. સ્ત્રીચાં
[દષ્ટાંત-તારાચંદ દિશાવળનું મહેમદાવાદમાં-પથારીમાં-લગ્ન]

ચોઃ—અસ વિચારી નહિ કિજીય રોધુ, કાહુંહિ વાદિ ન દેઇએ દોધુ;
મોહ નિશા સખ સોવ નિહારા, દેખહિ સ્વપ્ન અનેક પ્રકારા.
ચહિ જગ યામિની જાગહિ યોગી, પરમારથી પ્રપંચ વિયોગી;
યા નિશા સર્વજૂતાનાં, તસ્માં જાગર્તિ સંયમી ।

યસ્માં જાગર્તિ મૃતાનિ, સા નિશા પશ્યતો મુનેઃ ॥ ૬૧ ॥

(ગીતા અ. ૨)

જાનિય તખહિ જીવ જગજાગા, જળ સખ વિષય વિલાસ વિરાગા.
હોઇ વિવેક મોહબ્રમ ભાગા, તખ રઘુનાથ અરણ્ય અનુરાગા;
સખા પરમ પરમારથ એહું, મન કેમ બચન રામપદ નેહું.

એટલા માટેજ કહે છે કે—

ચોઃ—પુત્રવતી યુવતી જગ સોઇ, રઘુવર ભક્ત બાસુ સુત હોઇ.

[નોંધ—ગુલ્હસીકૃત રામાયણનો વિશેષ રસ પીવો હોય તેમણે મોક્ષવાણી વાંચવી. આ પ્રસંગે તેમાંથી છે.]

કેવટ આખ્યાન.

આપસ્વાચરણં મુવસ્ય ચ વયો, વિષા ગર્જદસ્ય કા ।

કુઞ્જાયા કિસુ નામરૂપમધિકં, કિં સંસદામ્નોઃધનમ્ ॥

કા જાતિર્ વિદુસ્ય વાદવપતે-સ્યસ્ય કિં પૌરવં ।

મત્સ્યા તુષ્યતિ કેવલં ન તુ ગુર્જૈર-મક્તિપ્રિયો માધવઃ ॥

ચો:-ભસુ વિયોગ વિકલ પશુ ઐસે, પ્રભ માતુપિતુ જીવહિ કૈસે;
વર વસ રામ સુમંત્ર પઠાયે, સુરસરી તીર આપુ ચલી આયે.
માંગી નાવ ન કેવટ આના, કહેઉ તુલાર મરમ મેં જાના;
ચરણ કમલરજ કહ સખ કેઇ, માનુષ કરણી મુરી કછુ હોઇ.
હુઅત શીલા ભઇ નારી સુહાઇ, પાહનતે ન કાઠ કઠીનાઇ;
તરણીહ મુની ઘરની હુઇ જાઇ, વાટ પરે મોરી નાવ ઉડાઇ.
યહ પ્રતિપાલોં સખ પરિવાર, નહિ જાનો કછુ ઔર કખાર;
જે પ્રભુ અવશી પારંગા ચહહુ, મોહિપદ પદ પખારન કહહુ.

છંદ:-પદ પદ ધોઇ ચઢાઇ નાવ, ન નાથ ઉતરાઇ ચહોં,
મોહિ રામ રાઉરી આની દશરથ, શપથ સખ સાચી કહોં.
વર તીર મારહિ લછણપેં, જખ લગી ન પાંવ પખારીહુ,
તખ લગી ન તુલસીદાસ નાથ કૃપાલુ પાર ઉતારીહુ.

સોરઠો:-સુની કેવટકે જૈન, પ્રેમ લપેટે અટપટે;
વિહુસે કરણા અચન, ચિતે જાનકી લછણ સન.

ચો:-કૃપાસિંધુ બોલે મુસકાઇ, સોઇ કરહુ જેહિ નાવ ન જાહિ;
વેગી આની જલ પાવ પખારેં, હોત વિલંબ ઉતારહુ પારોં.
જાસુ નામ સુમીરત એક વીરા, ઉતરહિ નર લવસિંધુ અપારા;
સો કૃપાલુ કેવટહિ નીહોરા, જેહી જગ કિયે તિહુ પગતે ચોરા.
પદનખ નીરખી દેવ સરી હરખી, સુની પ્રભુ જાચન મોહમતિ કરતિ;
કેવટ રામ રજાયસુ પાવા, પાની કઠઉતા ભરિ લઇ આવા.
અતિ આનંદ ઉમંગી અનુરાગા, ચરણ સરોજ પખારન લાગા;
વર્ષ સુમન સુર સકલ સિરાહી, ચહિસમ પુણ્યપુંજ કેઉ નાહિ.

રાવણુ મારીચ પ્રસંગ.

ચો:-દશમુખ ગયેઉ જહાં મારીચા, નાચ માચ સ્વારથરત નીચા;
નમન નીચકી અતિ દુઃખદાઇ, જિમિ અંકુશ ધનુ ઉરગ બિલાઇ;
ભયદાયક ખલકી પ્રિય બાની, જિમિ અકાલકે કુસુમ ભવાનિ!

દોહરો:-કરી પુજા મારીચ તળ, સાદર પૂછી ખાત;
કવન હેતુ મન વ્યથ અતિ, એકસર આયેઉ તાત. સીયાવરઠ

ચો:-દશમુખ સકલ કથા તેહિ આગે, કહી સહીત અભિમાન અભાગે;
હોહુ કપટ મૃગ તુમ છલકારી, જેહિ બિધિ હરિ આનો નૃપનારી.
તેહિ પુનિ કહા સુનુ દશશીશા, તે નરરૂપ ચરાચર ઇશા;
તાસોં તાત વૈર નહિ કીજે, મારે મરીએ જિયાયે જીયે.
અનિ મખ રાખન ગયઉ કુમારા, વિનુકર શર રઘુપતિ મોહિ મારા;
શત યોજન આયઉ પલમાંહિ, તિન સન વૈર કીયે ભલ નાંહિ.
ભઇ મતિ કીટ ભુંગકિ નાંઇ, જહું તહું મેં દેખોં દોઉ ભાઇ.

[રામબાણુ વાચ્યાં-હોય તે બાણુ-તાજપુરના ધનપાલનો મંદવાડ
અને ચોરાશીની માનતા.]

જે નર તાત તદપિ અતિ શૂરા, તિનહિ વિરોધ ન આઇહિ પૂરા.

x x x x x

‘રા’ અસ નામ સુનત દશકંધર ! રહત પ્રાણુ નહિ મમ ઉર અંતર.
બહુ ભવન કુલકુશલ વિચારી, સુનત બોધ દિન્હેસિ બહુ ગારી.

[સુધરીનો વાંદરને ઉપદેશ, અને સુધરીના માળાનો ભંગ.]

શુર જિમિ મૂઢ ! કરસિ મમ બોધા ? કહુ જગ મોહિ સમાન કેા બોધા ?*

* જ માં વુષ્કૃતિનો મૂઢાઃ, પ્રવચંતે નરાધમાઃ ।

માયવાગ્ધૃતજ્ઞાના, આચરં માવમામિતાઃ ॥ ૧૬ ॥

માઈ પ્રકાસઃ સર્વસ્વ, યોગમાનાસમાદૃતઃ ॥

મૂઢોઽયં નામિજાનાતિ, લોકો મામઅમખ્યવન્ ॥ ૨૧ ॥ (ગીતા અ. ૭)

અવજાનંતિ માં મૂઢા, માનુર્ષીં તપુમામિતમ્ ।

પરં માવમજાનંતો, મમ મૂતમદેવરમ્ ॥ ૧૧ ॥ (ગીતા અ. ૬)

તળ મારીય હૃદય અનુમાનો, શકહિ વિરોધ નહિ કલ્યાના;
 શસ્ત્રી-મર્મી-પ્રભુ-શઠ-ધની, વૈધ બંદિ કવિ માનસ ગુની.
 ઉભય ભાંતિ દેખા નિજ મરણા, તળ તાકેસિ રઘુનાયક શરણા;
 ઉત્તર દેત મોહિ વધહિ અભાગે, કસ ન મરેાં રઘુપતિ શર લાગે.
 અસ જિય જાની દશાનન સંગા, ચલા રામપદ પ્રેમ અભંગા;
 મન અતિ હર્ષ જનાવ ન તેહી, આજુ દેખિહોં પરમ સનેહી.

રાવણુ આમ કેમ બોલે છે ? નિશામાં છે ?

૫૬.

માને છે માંડે માંડે રે—જાગીને જોને—
 લલભાર નથી કાંઈ તાંડે રે—જાગીને જોને૦
 માણેકને મોતી કેરી—દુકાનો જેણે માંડી,
 હોંજ્યા લઈ કુટી હાંડી રે—જાગીને જોને૦ માને છે૦
 સંચરતા હાથી ઘોડા—હજારો જેની સાથે,
 તે ચાલ્યા ખાલી હાથે રે—જાગીને૦
 બંડાર ધનના ભરીયા—ભૂપાળે બજવી ભાલા,
 તે ચાલ્યા ઠાલા માલા રે—જાગીને૦
 કીરતીઓ જેના નાણા—ની સંભળાતી કાને,
 તે સુતા જઈ સમશાને રે—જાગીને૦
 સંસાર સઘળો દેખી—ને કરતો જેની શહેમાં,
 તે ચોંજ્યા જઈને ચહેમાં રે—જાગીને૦
 રૂપિરાજ કહે રૂઢિયામાં—રહેનારો જેથી રીજે,
 કામો તો એવા ફીજે રે—જાગીને૦

રામ હનુમાન મિલાપ.

ચો:-આમે ચલે બહુરિ રઘુરાઈ, રૂપમૂક પર્વત નિસરાઈ;
તહું રહ સચિવ સહિત સુશિવા, આવત દેખી આતુલબલ સીવા.
અંતી સખીત કહ સુનુ હનુમાના, પુરૂષ મુગલ બલરૂપ નિધાના;
ધરિ બહુરૂપ દેખતે જાઈ, કહિ સુજાન જિય સેન યુજાઈ.
પઠવા વાલિ હોય મન મેલા, જાગૈં તુરત તબેં ચહ શૈલા;
વિપ્રરૂપ ધરિ કપિ તહું ગયેઉ, માથ નાથ પૂછત અસ ભયઉ.
કો તુમ શ્યામલ ગૌર શરીરાં, ક્ષત્રિય રૂપ કિરહુ વન વીરા ?
કઠિન ભૂમિ કોમલ પદ ગામી, કવન હેતુ વન વિચરહુ સ્વામિ ?
મૃદુલ મનોહર સુંદર ગાતા, સહત દુઃસહ વન આતપ ખાતા;
કો તુમ તીન દેવનમહું કોઉ ? નર નારાયણ કો તુમ હોઉ ?

દો:-જગકારણ તારણ ભવહિ, ભંજન ધરણિ ભાર;

કોઈ તુમ અખિલ ભુવનપતિ ? લીન્હ મનુજ અવતાર ? સીયાવર૦

ચો:-હુંસી બોલે રઘુવંશ કુમારા, વિધિકર લિખા કો મેટનહારા !
કોશલેશ હશરથકે જાએ, હમ પિતુ બચન માની વન આએ.
નામ રામ લક્ષ્મણ હોઉ જાઈ, સંગ નારી સુકુમારી સુહાઈ;
ચહું હરિ નિશિચર બૈદેહી, ખોજત વિપ્ર કિરહિ હમ તેહી.
આપન ચરિત કહા હમ જાઈ, આપ કહહું નીજ કથા જુજાઈ;
પ્રભુ પહિયાની પર્યો ગહિ ચરણા, સો સુખ ઉમા જાચ નહિ વરણા.
પુલકિત તનુ મુખ આવ ન વચના, દેખત રૂચિર વેશકી રચના;
પુનિ ધીરજ ધરિ અસ્તુતિ કીન્હા, હર્ષ હૃદય નિજ નાથહિ ચિન્હા.
મોર ન્યાઉ મેં પુછયા સાંઈ, તુમ કસ પૂછહું નરકી નાંઈ ?
તવ માયાવશ પ્રીતેં ભુલાના, તાતે મેં નહિ પ્રભુ પહિયાના.

દો:-એક મંદમેં મોહવશ, કુટિલ હૃદય અજ્ઞાન;

પુનિ પ્રભુ મોહિ વિસારેહુ, દિનખંધુ ભગવાન—સીયાવર૦
સુનો કપિ જિય જાન જનિ ઉના, તેં મમ પ્રિય લક્ષ્મણુતે દુના,
સમદર્શી મોહી કહ સખ કોઉ, સેવક પ્રિય અનન્ય ગતિ હોઉ.

*સમોઽર્હં સર્વમૂતેષુ, ન દ્રેષ્યોઽસ્તિ ન પ્રિયઃ ।

તે મર્જતિ તુ મામ્ ભક્ત્યા, મયિ તે તેષુ વાપ્યહં ॥૨૧॥ (ગીતા અ. ૯)

મુગ્ધીવની વૈરાગ્ય વૃત્તિ.

ઉપજા જ્ઞાન બચન તબ બોલા, નાથકૃપા મન ભયઉ અડોલા;
 મુખ સંપત્તિ પરિવાર બડાઇ, સખ પરિહરિ કરિહૈં સેવકાઇ.
 ચહ સખ રામ ભક્તિકે વાચક, કહહિ સંત તવ પદ અવરાધક;
 શત્રુ મિત્ર મુખદુઃખ જગમાંહિ, માયાકૃત પરમારથ નાંહિ.
 વાલિ પરમહિતું જાસુ પ્રસાદા, મિલે રામ તુમ શમન વિષાદા;
 સ્વપ્નેહુ જેહિ સંમે હોઇ લરાઇ, જાગે સમુજત મન સંકુચાઇ.
 અખં પ્રભુ કૃપો કરહુ ઇહિ ભાંતિ, સખ તજી ભજન કરૈં દીનરાતી;
 મુનિ વિરાગ-સંયુત કપિ વાણી, બોલે વિહુંસી રામ ધનુ પાણી.
 ‘જો કહ્યુ-કહા સત્ય સખ સોઇ, સખા વચન મમ મૃધા ન હોઇ;’
 નટ મર્કટ ઇવ સખહિ નચાવત, રામ ખગેશ વેદ અસ ગાવત.*

મુગ્ધીવનો પશ્ચાતાપ.

થો:-નાથ વિષયસમ મદ કહ્યુ નાંહિ, મુનિ મન મોહ કરે ક્ષણમાંહિ;
 અતિશય પ્રબલ દેવ તવ માયા, છુટ જખહિં કરહુ તુમ દાયા.

दैवी द्रोणा गुणमयी, मम माया दुरत्यया ।

मामेष ये प्रपद्यन्ते, मायामेतां तरन्ति ते ॥ ૧૪ ॥ (ગીતા અ. ૭)

[વણુબરાની કુતરી વણુબરાના ઓળખીતાને ન ભસે, બાકી
 ખીબને ફાડી ખાય.]

વિષય વિવશ સુર નર મુનિ સ્વામિ, મેં પામર પશુ કપિ અતી કામી;
 નારી નૈનશર બાહિ ન લાગા, ઘોર ક્રોધ તમ નિશિ સો બગા.

तावन्महत्त्वं पांडित्यं, विवेकित्वं कुलीनता ।

बावज्ज्वलति नाङ्गेषु, हन्ति पंचेषु पावकः ॥ ૧૫ ॥

માલિનિવૃત.

મંવતિ વક્તસિ સંગ-ત્યાગમુદ્વિગ્ધ વાર્તા, શ્રુતમુક્તરમુક્તાનાં, કેવલં પળિટતાનામ્ ।
 જવનમરુગરસ્ત્ર-ગ્રન્થિકાન્ધીકલાપમ્, કુવલયનયનાનાં, કો વિહાતું સમર્થઃ ॥ ૧ ॥

ભાવ:-પંડિતો સ્ત્રીના ત્યાગની વાત ‘મુખથી’ કહે, પણ
 હૃદયથી સ્ત્રીનો ત્યાગ કરી શકે નહિ.

ईश्वरः सर्वभूतानां, हृद्देश्चर्जुन तिष्ठति ।

भ्रामयन्सर्वभूतानि, वंचारुहानि मामया ॥ ૧૬ ॥ (અ. ગીતા ૧૮)

વસંતતિલકાવૃત્ત.

મહેમકુંભવલ્લને મુવિ સન્તિ શૂરાઃ, કેચિત્પ્રચંડયુગરાજ-ચવેઝરિ વક્ષાઃ ।
 કિન્તુ મલીમિ વલિનાં પુસ્તઃ પ્રસન્ન, કન્વર્પર્વવલ્લને ચિરકા મનુષ્યાઃ ॥ ૬ ॥
 (ભાર્તુહરિ)

લોભપાશ જેહિ ગર ન બંધાયા, સો નર તુમ સમાન રધુરાયા;
 યહ ગુણ સાધનતે નહિં હોઇ, તુઘરી કૃપા પાવ કોઈ કોઇ.

રામ વાલી સંવાદ.

ચો:-ધર્મ હેતુ અવતરેઉ ગુસાંઇ, મારેઉ મોહિ બંધકી નાંઇ;
 મૈં વૈરી સુગ્રીવ પિયારા, કારણ કવન નાથ મોહિ મારા.
 અનુજ વધુ લગિની સુતનારી, સુન શંઠ યે કન્યા સમચારી;
 ઇન્હી કુદૃષ્ટિ વિલોકૈ કોઇ, તાહિ વધે કષ્ટ પાપ ન હોઇ.
 મૂઠ તોહિ અતિશય અભિમાના, નારિ સીખાવન ધરસી ન કાના;
 મમ ભુજબલ આશ્રિત તેહિ જાની, મારા ચહસી અધમ અભિમાની.

દો:-સુનહુ રામ સ્વામિ સુલગ, ચલ ન ચાતુરિ મોરી;
 પ્રભુ અજહુ મૈં પાતકી ? અન્તકાલ ગતિ તોરી. સીયાવર૦
 ચો:-સુનત રામ અતિ કોમલ બાની, વાલી શીશ પરસેઉ નીજ પાની;
 અચલ કરૌં તનુ રાખહુ પ્રાના, વાલી કહા સુનુ કૃપાનિધાના.
 જન્મ જન્મ મુનિ ચતન કરાહિ, અન્ત રામ કહિં આવત નાહિં.
 જામુ નામબલ શંકર કાશી, દેત સબહિ સમ ગતિ અવિનાશી;
 મમ લોચન ગોચર સોઇ આવા, બહુરિકિ પ્રભુ અસ બનહિં બનાવા.

છ:-સો નયન ગોચર, જામુ ગુણ, નિત નેતિ કહિ શ્રુતિ ગાવહિં;
 છતિ પવન મન, ગો નિરસ કરી, મુની ધ્યાન કબહુ કિ પાવહી.
 મોહિ જાનિ અતિ, અભિમાન વશ, પ્રભુ કહેઉં રાખું શરિરહિં;
 અસ કવન શંઠ હઠી, કાટિ સુરતરૂ, વારિ કરહિં કરીરહિં.
 અબ નાથ કરિ કરૂણા વિલોકહુ, દેહુ યહ વર માંગઉં;
 જેહિ ચોનિ જન્મઉ કર્મ વશ, તહું રામપદ અનુરાગઉં.
 યહ તનય મમ સમ વિનય બલ, કલ્યાણ પદ પ્રભુ ફીણ્યો;
 શહિ જાંહ સુર નરનાહ અંગદ, દાસ અપનો ફીણ્યો.

હનુમાન બિભિષણ મિલાપ.

ચોઃ-બુવન એક પુનિ દીપ સુહાવા, હરિ મંદિર તહું. બિન્ન બનાવા;
રામ નામ અંકિત ગૃહ સોહા, વરણી ન બાય દેખી-મમ મોહા.

દોઃ-રામ નામ અંકિત ગૃહ, શોભા વરણી ન બાય;
નવ તુલસીકે વૃન્દ બહું, દેખી હરખે કપિરાય. સીયાવર૦

ચોઃ-લંકા નિશીથર નિકર નિવાસા, ઇહું કહાં સંજનન કરવાસા;
મન મહું તર્ક કરન કપિ લાગે, તાહિ સમય બિભીષણ બાગે.
રામ નામ તેહિ સુમિરણ કિન્હા, હૃદય હર્ષિ કપિ સંજનન ચિન્હા;
ઇહિ સન હઠ કરિહો પહિચાની, સાધુ તે હોય ન કારજ હાનિ.
વિપ્રરૂપ ધરી વચન સુનાયે, સુનત બિભીષણ ઉઠી તહિ આયે;
કરિ પ્રજ્ઞામ પૂછી કુશલાઇ, વિપ્ર કહહું નિજ કથા બુઝાઇ.
કો તુમ હરિ દાસનમેં કોઇ, મોરે હૃદય પ્રીતિ અતિ હોઇ;
કો તુમ રામ દીન અનુરાગી, આયહું મોહિં કરન બડ ભાગી.

દોઃ-તબ હનુમંત કહી સખ, રામ કથા નિજ નામ;
સુનત યુગલ તન પુલક મન, મગન સુમિરિ ગુણગામ. સીયા૦

ચોઃ-સુનહું પવનસુત રહનિ હમારી, જિમિ દશનન્દમેં જીભ બિચારી;
તાત કબહું મોહિ બનિ અનાથા, કરિહહિં કૃપા ભાનુકુલ નાથા.
તામસ તનુ કંઠ સાધન નાહિ, પ્રીતિ ન પદસરોજ મનમાંહિ;
બળ મોહિં ભા ભરોંસ હનુમંતા. બિનુ હરિકૃપા મિલહિં નહિ સંતા.
જો રઘુવીર અનુગ્રહ કીન્હા, તો તુમ મોહિ દરશ હટી દીન્હા;
સુનહું બિભીષણ પ્રભુકી રીતિ, કરહિં સદા સેવકપર પ્રીતિ.

બિભીષણ રાવણ સંવાદ.

સુલભાઃ પુષ્પા રાજન્, સતતં પ્રિયવાદિનઃ ।

અપ્રિયસ્ય ચ પથ્યસ્ય, વક્તા શ્રોતા ચ દુર્લભઃ ॥ ૩૭ ॥

(વાલ્મીકિ અરણ્યકાંડ ૩૭)

દોઃ-સચીવ વૈદ્ય ગુરૂ તીન જો, પ્રીય બોલહી ભય આશ;
રાજધર્મ તનુ તીનકર. હોય વેગહિ નાશ. સીયાવર૦

ચો:-જો આપ ન બહુ કંલ્યાનાં, સુચર સુમતિ શુભ ગતિ સુખં નાના;
તો પરનારી લીલાર શું સાર્, તને ચૈથ ચંદાકી નાંધ.
ચૌદહ ભુવન એક પતી હોઇ, ભુત દ્રોહ તિષ્ઠે નહીં સોઇ;
શુભસાગર નાગર નર જોઇ, અદ્ય લોભ ભલ કહે ન કોઇ.

દો:-કામ ક્રોધ મંદ લોભ સળ, નાથ નરક કર પંથ;
સળ પરીહરી રઘુવીર પદ, ભજહુ કહહિં સદ્ગ્રંથ. સીયાવર૦

ચો:-તાત રામ નહીં નર ભુપાલા, ભુવનેશ્વર કાલહુ કર કાલા;
પ્રજ્ઞા અનામય અજ ભગવંતા, વ્યાપક અજીત અનાદી અનંતા.
ગોદ્રિજ ધેનુ દેવ હિતકારી, કૃપાસિંધુ માનુષ તનુ ધારી;
જનરંજન ભંજન ખલ પ્રાતા, વેદ ધર્મ રક્ષક સુરત્રાતા.
તાહી વૈર તજી નાઇયમાથા, પ્રભુતારતીભંજન રઘુનાથા;
દેહુ નાથ પ્રભુ કહું વૈદેહી, ભજહુ રામ વિનુ હેતુ સનેહી.
શરણુ ગયે પ્રભુ તાહુ ન ત્યાગા, વિશ્વદ્રોહકૃત અઘ જેહિ લાગા;
જાસુનામ ત્રય તાપ નસાવન, સોઇ પ્રભુ પ્રગટ સમુગ્રી જીય રાવન.

દો:-બાર બાર પદ લાગહુ, વિનય કરહું દશ શીશ;
પરહરી માન મોહ મદ, ભજહુ કોશલાધીશ. સીયાવર૦

x x x x x

ચો:-સુમતી કુમતી સળકે ઉર રહઇ, નાથ પુરાણ નીગમ અસ કહઇ;
જહાં સુમતી તહું સંપતી નાના, જહાં કુમતી તહું વિપતી નીદાના.

आदित्यस्य गतागतैरहरः, संक्षीयते जीवितं ।

व्यापारैर्बहुकार्यमारगुरुभिः, कालो न विज्ञायते ॥

હજી જન્મજરાવિપતિમરણ, ત્રાસજ મોત્સ્યયતે ।

पितृणां मोहमयीं प्रमादमदिरा-मुन्मत्तमूलं जगत् ॥ ७ ॥

(વૈરાગ્ય સતકે).

x x x x x

ચો:-અસ કહી કી-હેસી ચરણ પ્રહારા, અનુજ ગહે પદ બારહીબારા.
ઉમા સંતકી ચહી બડાઇ, મંદ કરત જે કરે ભલાઇ;
તુમ પીતુ સરીસ ભલે મોહી મારા, રામ ભજે હીત હોય તુહારા.

ભિલીપણુ પ્રયાણ (લંકાથી મુવેલપુર).

કા ચિન્તા મમ જીવને યદિ હરિર્, વિશ્વમ્મરો ગીયતે ।

મો વેદર્મકજીવનાય જનની-સ્તન્યં કથં નિઃસરેત્ ॥

હૃત્યાલોચ્ય મુદુર્મુદુર્યદુપતે, લક્ષ્મીપતે કેવલમ્ ।

ત્વત્પાવામ્બુજસેવનેન સતતં, કાલો મથા નીયતે ॥ ૧ ॥

દો:-રામ સત્ય સંકલ્પ પ્રભુ, સભા કાલવશ તોરી;

મેં રઘુવીર શરણુ અળ, જાઉં દેઉ જનિ ખોરી. સીયાવર૦

ચો:-અલેઉ હુધીં રઘુનાયક પાહીં, કરત મનોરથ ખંડુ મન માંહી;

દેખીહીં જાય અરણુ જલ જતા, અરણુ મૃદુલ સેવક સુખદાતા.

જે પદ પરસી તરી રૂપી નારી, હંડક કાનન પાવનકારી;

જે પદ જનકસુતા ઉર લાયે, કપટ કુરંગ સંગ ધરી ધાયે,

હરહરસર સરોજ પદ જોઇ, અહો ભાગ્ય મેં દેખવ સોઇ.

દો:-જન પાચનકી પાહુકા, ભરત રહે મન લાય;

તે પદ આજ વીલોકીહીં, ઇન નયન અળ જાય. સીયાવર૦

ચો:-જનિ ન જાય નિશાચરમાયા, કામરૂપ કેહી કારણુ આયા;

લેહ હુમાર લેન શક આવા, રાખીય ખાંધી મોહી અસભાવા.

સખા નીતિ તુમ નીક વિચારી, મમ પણુ શણીગત ભયહારી;

સુનિ પ્રભુ વચન હુધ હનુમાના, શરણીંગત વત્સલ ભગવાના.

• x x x x x

કોટી વિગ્ર વધ લાગહી જાહુ, આયે શરણુ તર્જો નહી તાહુ;

સન્મુખ હોય જીવ મોહી જખહી, જન્મ કોટીઅધ નાશીં તખહી.

પાપવાંત કર સહજ સ્વભાઉ, ભજન મોર તેહી ભાવ ન કાઉ;

જો પૈ દુષ્ટ હુદય સો હોઇ, મોરે સન્મુખ આવકી સોઇ,

નિર્મલ મન જન સો મોહી પાવા, મોહી કપટછલ છીદ્ર ન ભાવા.

રામ જિલીયણ સંવાદ.

દો:-ઉભય ભાંતી લે આવહુ, હુંસ કહ કૃપાનીધાન;

જય કૃપાલુ કહી કાપ ચલે, અંગદાદી હનુમાન. સીયાવર૦

ચો:-દૂર હીતે દેખે દોઉ બ્રાતા, નયનાનંદ દાનકે દાતા;

ખહુર રામ છખી ધામ વિલોકી, રહ્યો કઠકી ઇંક પગ ટક રોકી.

x x x x x

નયન નીર પુલકીત અતી ગાતા, મન ધરી ધીર કહી મૃદુ બ્રાતા;
નિશીચર વંશ જન્મ સુર ત્રાતા ! નાથ ! દશાનન કર મેં બ્રાતા,
સહજ પાપ-પ્રિય તામસ દેહા, યથા ઉલ્લકહી તમપર નેહા.

દો:-શ્રવણ સુચશ સુની આયઉ, પ્રભુ ભંજન ભયભીર;

ત્રાહી ત્રાહી આરત હરણ, શરણ સુખદ રઘુવીર. સીયાવર૦

ચો:-કહું લકેશ સહીત પરીવારા, કુશલ કુઠાહર વાસ તુલારા;

ખલ મંડલી ખસહુ દીન રાતી, સખા ધર્મ નિખડે કેહી ભાંતી.

મેં બનૌં તુલારી સખ રીતી, અતીનય નિપુણ ન ભાવ અનીતિ,

વરૂ ભલવાસ નરક કર તાતા, દુષ્ટ સંગ જનિ દેઇ વધાતા !

અખ પદ દેખી કુશલ રઘુરાયા, જો તુમ કીન્હ બની જનદાયા.

દો:-તખ લગી કુશલ ન જીવ કહું, સપનેહુ મન વિશ્રામ;

જખ લગી ભજન ન રામકો, શોક ધામ તજી કામ. સીયાવર૦

ચો:-તખ લગી હૃદય ખસત ખલ નાના, લોભ મોહ મત્સર ખદમાના;

જખ લગી ઉર ન ખસત રઘુનાથા, ધરે આપ સાચક કટી ભાથા.

મમતા તરૂણ તિમીર અધીયારી, રાગ દ્વેષ ઉલુક સુખકારી;

તખ લગી વસત જીવ ઉરમાંહી, જખ લગી પ્રભુ પ્રતાપરવિ નાહિ.

અખ મેં કુશલ મીટે ભય ભારે, દેખી રામપદ કમલ તુમ્હેરે;

તુમ કૃપાલુ બપર અનુકુલા, તાહી ન બ્યાપ ત્રિવીધ ભય શૂલા.

મેં નિશીચર અતી અધમ સ્વભાઉ, શુભ આચરણ કીન્હ નહી કાઉ;

ભસુરૂપ સુની ધ્યાન ન પાવા, સો પ્રભુ હર્ષિ હૃદય મોહી લાવા.

દો:-અહો ભાગ્ય મમ અમિત અતિ, રામ કૃપા સુખપુંજ;

દેખેઉ નયન વિરંચિ શીવ, સેવ્ય યુગલ પદ કંજ. સીયાવર૦

ચો:-મુનો સખા નિજ કહૌં સ્વભાઉ, જાન લુશંડી શંભુ ગીરભાઉ;
 જો નર હોય ચરાચર દ્રોહી, આવે સભય શરણુ તકી મોહી.
 તજી મદ મોહ કપટ છલનાના, કરૌં સઘ તેહી સાધુ સમાના;
 જનની જનક ખંધુ સુતદારા, તન ધન ભુવન સુહૃદ પરિવારા.
 સખકી મમતા ત્યાગ ખટોરી, મમ પદ મનહીં ખાંધી ખટી ડોરી;
 સમદર્શીં ઇચ્છા કછુ નાહીં, હર્ષ શોક લય નહી મનમાંહી.
 અસ સજ્જન મમ ઉર ખસ કૈસે, લોભી હૃદય ખસત ધન જૈસે;
 તુમ સારીખે સંત પ્રીય મોરે, ધરૌં દેહ નહીં આન નીહારે.

પ્રભુ ક્યાં વસતા હશે ?

[વાદમીકિ રામદર્શન.]

દોહરો:-શુચિ સુંદર આશ્રમ નિરખિ, હરખે રાજીવ નૈન;

મુનિ રઘુવીર આગમન મુનિ, આગે આયે લૈન. સીધાવર૦

ચો:-મુનિ કહું રામ હંડવત્ કીન્હા, આશીર્વાદ વિપ્રવર દીન્હા;
 દેખી રામ છબિ નયન જીડાને, કરી સન્માન આશ્રમહિ આને.
 મુનિવર અતિથી પ્રાણપ્રિય પાયે, તખ મુનિ આસન દિયે સુહાયે.

વાદમીકિ મન આનંદ ભારી, મંગલ મૂરતિ નયન નહારી;
 તખ કર કમલ જોરી રઘુરાઈ, ખોલે વચન શ્રવણુ સુખદાઈ.
 તુમ ત્રિકાલદર્શીં મુનિ નાથા ! વિશ્વ બહર જિમિ તુઘારે હાથા.

જગ પેખન તુમ દેખનહારે, વિધિ હરિ શંભુ નચાવનવારે;
 તેઉ ન જાનહિ મર્મ તુઘારા, ઓર તુઘાહિ કો જાનનહારા.
 સો જાને જોહિ દેહુ જનાઈ, જાનત તુમ્હે તુઘારિ હોઈ જાઈ;

મુનહુ રામ અખ કહૌ નિકેતા, ખસહુ જહાં સિય લખણુ સમેતા;
 જીનકે શ્રવણુ સમુદ્ર સમાના, કથા તુઘારિ સુભગ સરિનાના.
 ભરહિ નિરંતર હોહિ ન પૂરે, તિનકે હૃદય સદન તવ રૂરે.

શિશ નમહિ સુર ગુરુદ્વિજ દેખી, પ્રીતિ સહિતકરી વિનય વિશેખી;
 કર નીત કરહિ રામપદ પૂજા, રામ ભરોસા હૃદય નહિં દૂજા.

ચરન રામ તિરથં ચઢી જાહી, રામ બસહું તિનકે મન માંહિં;
 મંત્રસજ નિત જપહિ તુઘારા, પૂજહિ તુમહિ સહિત પરિવારા.
 તુમતે અધિક ગુરહિ જીય જાનિ, સકલ ભાવસેવહિં સન્માની;
 તુમહિ છોડ ગતિ દુસરી નાંહિ, રામ બસહું તિનકે ઉરમાંહિ
 જનંની સમ જાને પરનારી, ધન પરાય વિષ તે વિષ ભારી;
 રામ ભક્ત પ્રિય લાગહિ જેહિ, તેહિ ઉર બસહું સહિત વૈદેહી.
 જાતિ પાંતિ ધન ધર્મ બડાઇ, પ્રિય પરિવાર સદન સમુદાઈ;
 સખ તજી તુઘાહિ રહે લવલાઇ, તાકે હૃદય બસહું રઘુરાઇ.

સુતીક્ષણ રામદર્શન.

ઓ:-મુનિ અગત્ય કર શિષ્ય સુજના, નામ સુતીક્ષણ રત ભગવાના;
 મન કમ વચન રામપદ સેવક, સુપનેહું આન ભરોસ ન દેવક.
 પ્રભુ આગમન શ્રવણ સુનિ પાવા, કરત મનોરથ બહુ વિધિ ધાવા;
 હે વિધિ ! દિનબંધુ રઘુરાજા, મોસેં શકપર કરિહહિ દાયા ?
 સહિત અનુજ મોહ રામ ગુંસાઈ, મિલિહહિ નિજ સેવકકી નાંઈ ?
 મોરે જીય ભરોસ દઢ નાહિં, ભક્તિ ન વિરતી જ્ઞાન મન માંહિં.
 નહિ સતસંગ યોગ જપ યાગા, નહિં દઢ ચરણકમલ અનુરાગા;
 એક બાનિ કરુણાનિધાનકી, સો પ્રિય જાકે ગતિ ન આનકી.

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—

અનન્યાર્થિતયંતો માં, યે જનાઃ પર્યુપાસતે ।

તેષાં નિત્યાભિયુક્તાનાં, યોગક્ષેમં વહામ્યહં ॥ ૨૨ ॥ (ગીતા અ. ૯.)

છંદ:-સોઉ પરમ પ્રિય અતી પાતકી, જીન કબહું પ્રભુ સુમીરણ કીયો;
 તે આજ મેં નીજ નૈન દેખાઉં, પુરિ પુલકીત હિય ભરો. :
 જે પદ સરોજ અનેક મુનિ ઉર, ધ્યાન કબહુંક આવહિં;
 તે રામ શ્રીરઘુવંશ મણિ પ્રભુ, પ્રેમ તે સુખ પાવહિં.

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે:—

अपि चेत्तु दुराचारो, भजते मामनन्यभाक् ।

साधुरेव स मत्तन्यः, सम्यगन्यवसितो हि सः ॥ ૩૦ ॥

શિષ્યં ભવતિ ધર્માત્મા, શશ્વજ્ઞાંતિ નિગજ્ઞતિ ।

કૌંતેય પ્રતિજાનીહિ, ન મે ભક્તઃ પ્રણમ્યતિ ॥ ૩૧ ॥

મામ્ હિ પાર્થ વ્યપાશ્રિત્ય, ચેડપિ સ્યુઃ પાપયોનયઃ ।

ક્ષિયો વૈશ્યાસ્તયા ચાદ્યાસ્-તેડપિ ચાંતિ પરાં ગતિમ્ ॥ ૩૨ ॥

દોઃ-પન્નાંગરિ સુનુ પ્રેમ સખ, લજન ન દૂસર આન;

ચહુ વિચારી પુનિ પુનિ સુનિ, કરા રામ ગુણ ગાન. સીયા૦

ચોઃ-હોઈહિ સફલ આજ મમ લોચન, દોખિ વદન પંકજ લવ મોચન;

નિર્ભર પ્રેમ મગન સુનિ જ્ઞાની, કહિ ન જાય સો દશા લવાની.

દિશા વિદિશા પથ નહિં સૂઝા, કે મેં? ચલેઉ કહું? નહિં ખૂઝા;

કખહુક ફિર પાછે સુનિ જાઈ, કખહુક નૃત્ય કરે ગુણ ગાઈ.

અવિરલ પ્રેમભક્તિ સુનિ પાઈ, પ્રભુ દેખહિં તરૂં ઓટ લુકાઈ;

અતીશય પ્રીતિ દોખિ રઘુવીરા, પ્રગટે હૃદય હરણુ લવપ્રીરા.

સુનિ મગ મોંઝ અચલ હોઈ વૈરા, પુલક શરીર ફનસ ફલ જૈસા;

તખ રઘુનાથ નિકટ ચલિ આયે, દોખિ દશા નિજ જન મન લાયે.

x x x x x

પરેઉ લકુટ ઈવ ચરણુ ન લાગિ, પ્રેમ મગન સુનિવર ખડલાગી;

ભુજ વિશાલ ગહિ લીયે ઉઠાર્, પરમ પ્રીતિ રાખે દર લાઈ.

સુનિહિ મિલન અસ સોહ કૃપાલા, કનક તરૂંહિ જનુ ભેટ તમાલા;

રામ વદન વિલોકી સુનિ ઠાઠા, માનહુ ચિત્રમોંઝ લિખ કાઠા.

—*—

શ્રીરામલક્ષ્મણ જ્ઞાનચર્યા.

[સ્થળ-પંચવટી.]

ચોઃ-મેં અરૂ મોરિ તોરિ તો માયા, જેહિ વશ કીન્હે જીવ નિકાયા;

ગે! ગોચર જહું લગિ મન જાઈ, સો સખ માયા જાનહુ લાઈ.

x x x x x

જ્ઞાન માન જહાં એકો નાંહિ, દેખત પ્રભુરૂપ સખ માંહિ;

કહિય તાત સો પરમ વિરાગી, તૃણ સમ સિદ્ધિ તીન ગુણ ત્યાગી.

દોહરોઃ-માયા ઇશ ન આપકો, જાનિ કહે સો જીવ;

ખંધ મોક્ષપ્રદ સર્વપર, માયા પ્રેરક શીવ. સીયાવર૦

ઓ:-ધર્મ તે વિરતિ યોગ તે જ્ઞાના, ^૧જ્ઞાન મોક્ષપ્રદ બેદ બખાના;
 જાતે વેગિ દ્રવૌ મેં લાઇ, સો મમ લક્ષિત લક્ષ્ય સુખદાઇ.
 સો સ્વતંત્ર અવલંબન આના, તેહિ આધીન જ્ઞાન વિજ્ઞાના;
 લક્ષિત તાત ! અનુપમ સુખ મૂલા, મિલે જો સંત હોઈ અનુકૂલા.
 લક્ષિતકે સાધન કહૌં બખાની, સુગમ પંથ મોહિ પાવહિ પ્રાની;
^૨પ્રથમહિ વિપ્ર ચરણ અતી પ્રીતિ, ^૩નિજ નિજ ધર્મ નિરત શ્રુતિ રીતિ.
 ઇહિકર ફલ પુનિ વિષય ભરાગા, તખ મમ ચરણ ઉપજ અનુરાગા;
 શ્રવણાદિકિ નવલક્ષિત દેહાઇ, મમ લીલા રતિ માત અધિકાઈ.
 સંતચરણ પંજક અતી પ્રેમા, મન દ્રમ વચન લજન દેદ નેમા;
 ગુર-પિતુ-માત-બંધુ-પતિ દેવા, સખ મોહક જાને દેદ સેવા.
 મમ શુણ ગાવત પુલક શરીરા, ગદ્ગદ ગીરા નયન બહ નીરા;
 કામ આદિ મદ દંભ ન જાકે, તાત ! નિરંતર વશ મેં તાકે.

અંગદ રામ સંવાદ-પ્રેમમાં રામ હાર્યા.

ઓ:-બિસરે ગૃહ સ્વપ્ને હું સિદ્ધિ નાંહી, જિમિ પરદ્રોહ સંતમનમાંહી
 તખ રઘુપત સખ સખા બુલાયે, આય સખહિ સાદર શિર નાયે.
 પ્રેમ સમેત નિકટ બેઠારે, લક્ષ્ય સુખદ મૃદુ બચન ઉચારે;
 તુમ અતિ કીન્હ મોરી સેવકાઇ, સુખપર કેહી બિધિ કરૌં બડાઇ.
 તાતે મોહિ તુમ અતી પ્રિય લાગે, મમ હિત લાગિ લવન સુખ ત્યાગે
 અનુજ રાજ્ય સંપત્તિ વૈદેહી, દેહ ગેહ પરિવાર સનેહી;
 સખ મોહી પ્રિય નહિં તુલ્કહિ સમાના, મૃષા ન કહૌં મોર યહ બાના
 સખ કહું પ્રિય સેવક યહ નીતિ, મોરે અધિક દાસ પર પ્રીતિ;

૧ યથૈચાંસિ સમિદ્દોઽગ્નિર્, મસ્મસાત્કુસ્તેઽર્જુન ।

જ્ઞાનાગ્નિઃ સર્વકર્માણિ, મસ્મસાત્ કુસ્તે તથા ॥ ૩૭ ॥ (ગીતા અ. ૪)

૨ બ્રાહ્મણો જાયમાનો દિ, પૃથિવ્યામધિજાયતે ।

ઈશ્વરઃ સર્વભૂતાનાં, ધર્મકોશસ્ય ગુપ્તયે ॥ ૨૯ ॥ (મનુ અ. ૧)

બ્રાહ્મણસ્ય તુ દેહોઽયં, ક્ષુદ્રકામાય નેવ્યતે ।

કદાચ તપસે ચેહ પ્રેત્યાનંતસુસ્થાય ચ ॥

૩ સ્વધર્મે નિયનં શ્રેયઃ, પરધર્મો મયાવહઃ ।

સ્વે સ્વે કર્મણ્યભિરતઃ, સંસિદ્ધિં લભતે નરઃ ॥૪૫॥ (ગીતા અ. ૧૮)

થો:-અંગદ બૈઠિ રહે-નહિ ડોલે, પ્રીતિ જનિ પ્રભુ તાહી ન બોલે.

(પ્રભુએ અંગદને છોડી દઈ જાંશુવંત, નિશ્વાદિ તમામને શીરપાવ આપ્યો. હવે અંગદનો વારો આવતાંજ)

દો:-તથ અંગદ ઉઠી નાયશીર, સજલ નયન કર જોરિ;

અતિ વિનતિ બોલે વચન, મનહુ પ્રેમરસ બોરિ.

થો:-ધ્રુવ સર્વજ્ઞ કૃપાસુખ સિન્ધો, દીન દયાકર આરત બંધો;

મરતીવાર નાથ ! મોહી વાલી, ગયો તુલ્કારે કોછે ઘાલી.

અશરણુ શરણુ ગિરદ સંભારી, મોહિ જનિ તજહું ભક્ત ભયહારી

મોરે પ્રભુ ! તુમ ગુરુ પિતુ માતા, જાઉં કહું તજ પદ જલ જતા.

તુમહિ વિચાર કરહું નરનાહા ! પ્રભુ તજ ભવન કાજ મમ કાહા ?

બાલક અબુધ જાન બલ હીના, રાખહું શરણુ જાનિ જન દીના.

નીચ ટહલ ગૃહકી સખ કરિહૌં, પદ પંકજ વિલોકી ભવ તરિહૌં;

અસ કહી ચરણુ પરે પ્રભુપાંહીં, અખ જનિ નાથ ! કહહું ગૃહ જાહીં.

દો:-અંગદ બચન વિનિત સુન, રઘુપતિ કરૂણા સીવ;

પ્રભુ ઉઠાય ઉર લાયઉ, સજ્જન નયન રાજીવ. સીયાવર૦

પદ.

હારે હરિ ! તમે મારા ને હું તમારો,

જાણી પોતાને મને તારોરે—હરી તમે૦

બહાનું તમારું માટે શરણુરે લેજો,

અવગુણુ નવ જોશો મારોરે—હરી તમે૦ (૧)

મને તો બહાનું હરિનામ તમારું,

સંસાર લાગે બધો ખારોરે—હરી તમે૦ (૨)

કામ ક્રોધ મારી કેડે પડ્યા છે,

કુડ કપટ મારાં ટાળોરે—હરી તમે૦ (૩)

મહેર કરીને મહારાજ પધારો,

અંત સમે એક દહાડોરે—હરી તમે૦ (૪)

દાસાનો દાસ કહે ગુરૂની કૃપાએ,

આબ્યાં કારજ મારાં સારોરે—હરી તમે૦ (૫)

રામ વસિષ્ઠ મિલાપ.

શ્લોકો:-એકવાર વસિષ્ઠ મુનિ આયે, જહું રામ સુખધામ સુહાયે;
અતિ આદર રઘુનાયક કીન્હા, પદ પખારિ ચરણોદક લિન્હા.
રામ સુનહું મુનિ કહ કરજેરી, કૃપાસિંધુ વિનતિ કછુ મોરી;
દેખિ દેખિ આચરણ તુલ્કારા, હોત મોહ મમ હૃદય અપારા.
મહિમા અમિત વેદ નહિ જાના, મેં કેહિ ભાંતિ કહોં ભગવાના?
ઉપશોહિતી કર્મ અતિ મંદા, વેદ પુરાણ સ્મૃતિ કર નિંદા.
જળ ન લેઉં તખ્તિ વિધિ મોહિ, કહા-‘લાભ આગે સુત તોહિ.’
પરમાત્મા બ્રહ્મ નર રૂપા, હુઇ હૈ રઘુકુલ ભૂષણ ભૂપા.

દો:-તખ મેં હૃદય વિચાર કીય, યોગ યજ્ઞ જપ દાન;
જોહ હિત કરિય સો પાઇ હોં, ધર્મ ન ઇહિ સમ આન. સીયા૦
શ્લોકો:-જપ તપ નિયમ યોગ વ્રત ધર્મા, શ્રુતિ સંભવ નાનાવિધિ કર્મા;
જ્ઞાન દયા દમ તિરથ મજ્જન, જહું લગિ ધર્મ કહે શ્રુતિ સજ્જન.
આગમ નિગમ પુરાણ અનેકા, પઠે લિખે કર ફલ પ્રભુ એકા;
તવ પદ પંકજ પ્રીતિ નિરંતર, સખ સાધન કર ફલ ચહ સુંદર.
છૂટે મલકી મલહિ કે ધોયે, ઘૃત કિં પાવ કોઇ વારિ વિલોયે;
પ્રેમ ભક્તિ જલ બિનુ રઘુરાઇ, અભયંતર મલ કખહું ન જાઇ.
સોઇ સર્વજ્ઞ તજ સોઇ પંડિત, સોઇ ગુણજ્ઞ વિજ્ઞાન અખંડિત;
દક્ષ સકલ લક્ષણ યુત સોઇ, જાકે પદ સરોજ રતિ હોઇ.
દો:-નાથ ! એક વર માંગહું, મોહિ કૃપા કર દેહું;
જન્મ જન્મ પ્રભુ પદ કમલ, કખહું ઘટે જતિ નેહું. સીયા૦

શ્રીચર્યપંચરિકાસ્તોત્ર.

[આઘ શંકરાચાર્યની પ્રસાદી.]

ભજ ગોવિંદ-ભજ ગોવિંદ, ગોવિંદ ભજ મૂઢમતે;
પ્રાપ્તે સન્નિહિતે મરણે, નહિ નહિ રક્ષાનિ ડુકૃન્કરણે—ભજ૦ ૧
ખાલસ્તાવત્કીડાસક્તસ્તરૂણસ્તાવત્તરૂણીરક્ત:
વૃદ્ધસ્તાવચ્ચિતામગ્નઃ, પરે બ્રહ્મણિ કેપિ ન લગ્નઃ—ભજ૦ ૨
અંગં અલિતં પલિતં મુંડં, દશનવિહીનં જાતં તુંડમ્;
વૃદ્ધો યાતિ ગૃહિત્વા દંડં, તદપિ ન મુંચત્યાશાપિંડમ્—ભજ૦ ૩

પુનરપિ જનનં પુનરપિ મરણં, પુનરપિ જનનીજઠરે શયનમ્ ;
 ઈહ સંસારે ખલુ દુસ્તારે, કૃપયાડપારે પાહિ મુરારે—ભજ૦ ૪
 દિનમપિ રજની સાયંપ્રાતઃ, શિશિરવસન્તૌ પુનરાયાતઃ
 કાલઃ કીડતિ ગચ્છત્યાયુસ્-તદપિ ન મુંચત્યાશાવાયુઃ—ભજ૦ ૫
 જટિલો મુંડી લુંચિતકેશઃ, કાષાયાંબરમહુધૃતવેષઃ
 પશ્યન્નપિ ન ચ પશ્યતિ લોક, ઉદરનિમિતં ખલુકૃતશોકઃ—ભજ૦ ૬
 વયસિ ગતે કઃ કામવિકારઃ, શુષ્કે નીરે કઃ કાસારઃ
 ક્ષીણે વિક્તે કઃ પરિવારઃ, જ્ઞાતે તત્ત્વે કઃ સંસારઃ—ભજ૦ ૭
 અગ્નિ વહ્નિઃ પૃષ્ઠે ભાનૂ, રાત્રૌ ચિયુકસમર્પિતજનુઃ
 કરતલલિક્ષા તરૂતલવાસસ્-તદપિ ન મુંચત્યાશાપાશઃ—ભજ૦ ૮
 યાવદ્દિત્તોપાર્જનસક્રતસ્-તાવન્નિજપરિવારોરક્રતઃ,
 પશ્યાન્નજ્જર્જરભૂતે દેહે, વાર્તા કોડાપ ન પૃચ્છતિ ગેહે—ભજ૦ ૯
 રથ્યાકર્પટવિરચિતકંથઃ, પુણ્યાપુણ્યવિવર્જિતપંથાઃ,
 ન ત્વં નાહં નાયં લોકસ્-તદપિ કિમર્થં ક્રિયતે શોકઃ—ભજ૦ ૧૦
 નારીસ્તનભરજઘનનિવેશં, દુષ્ટ્વા માયામોહાવેશમ્ ;
 એતન્માંસવસાદિ વિકારં, મનસિ વિચારય વારંવારં—ભજ૦ ૧૧
 ગેયં ગીતાનામસહસ્રં, ધ્યેયં શ્રીપતિરૂપમજસ્રમ્ ;
 નેયં સજ્જનનિકટે ચિત્તં, દેયં દીનજનાય ચ વિતં—ભજ૦ ૧૨
 ભગવદ્ગીતા કિંચિદ્ધીતા, ગંગાજલલવક્રણિકા પીતા ;
 યેનાકોરિ મુરારેરચી, તસ્ય યમઃ કિં કુરૂતે ચચામ્—ભજ૦ ૧૩
 કોડહં કસ્ત્વં કુત આયાતઃ, કા મે જનની કો મે તાતઃ
 ઇતિ પરિભાવય સર્વમસારં, સર્વં ત્યક્ત્વા સ્વમ્ભવિચારમ્—ભજ૦ ૧૪
 કા તે કાન્તા કસ્તે પુત્રઃ, સંસારોડયમતીવ વિચિત્રઃ
 કસ્ય ત્વં કઃ કુત આયાતસ્-તત્ત્વં ચિંતય મનસિ બ્રાતઃ—ભજ૦ ૧૫
 સુરતાટનીતરૂમૂલનિવાસઃ, શય્યા ભૂતલમજ્જિનં વાસઃ
 સર્વપરિશ્રદ્ધિભોગત્યાગઃ, કસ્ય સુખં ન કરોતિ વિરાગઃ—ભજ૦ ૧૬
 સુચનાઃ—આ સ્તોત્રના પદ્યછેદ તથા અર્થ મોક્ષમણી પ્રથમ ભાગમાં
 થઈ ચૂક્યા છે માટે વિશેષ જ્ઞાનના અધિકારીએ તે અન્ય વાંચવો. તેની
 કીમત માત્ર સવા આનો છે પોસ્ટેજ અરધો આનો જુદું.

મોટા બન્યા-તો એ શું ?

શરીરં સુરૂપં તથા વા કલત્રં, યશશ્ચાઙ્ગ ચિત્રં ધનં મેઙ્ગુલ્યં;
મનશ્ચેન્ન લક્ષ્મં હરેરંદ્રિપદ્મે; તતઃ કિં-તતઃ કિં-તતઃ કિં-તતઃ કિં ?
કલત્રં ધનં પુત્રપૌત્રાદિ સર્વં, ગૃહં બાંધવા સર્વમેદદ્ધિ જ્ઞૈતમ્;
શુરોરંદ્રિપદ્મે મનશ્ચેન્ન લક્ષ્મં, તતઃ કિં-તતઃ કિં-તતઃ કિં-તતઃ કિં ?
પડંગાદિવેદો મુખે શાસ્ત્રવિદ્યા, કવિત્વાદિ ગદ્યં સુપદ્યં કરોતિ-મનઃ
વિદેશેષુ માન્યઃ, સ્વદેશેષુ ધન્યઃ; સદાચારવત્તેષુ મંતો ન ચાન્યઃ-મનઃ

x x x x x

અનધ્યાંષિ રત્નાનિ ભુક્તાનિ સમ્યક્, સમાલિંગિતા કામિની
યામિનીયુ-મનઃ

પદ.

હારે-હરિના ગુણ ગાઇ દ્યોને-ઘડી ઘડીરે-કાયા કેઈ પેર જાશે પડી.
બહાલા ગુણ ગાઇ દ્યોને ઘડી ઘડીરે— ”
બાપાના ગુણ ગાઇ દ્યોને ઘડી ઘડીરે— ”
રાત દિવસ ધંધામાં રજબ્યો, નિંદા કથા મુખ જડી;
જેબનમાં જનમારો ખોયો તારી (ર) તારી મહેનત માથેપડી-હરિનાં
સોનાની ચાંખડીએ ચડતો, તે હીરે ને રત્ને જડી;
વાંકી ફેાળે કલંગીવાળો બાઇ (ર) જમડા જાશે જડી. હરિનાં
પેરણ પીતાંબર પલંગે પોઢતો, ને ઓઢણ તો પામડી;
આલોક મુખમાં ઉઘી રહ્યો તું તો (ર) (પણ) તારે માથે પડશે તડી,
હરિનાં

નાડી ખેંચાશે ને જીભ ઝલાશે, ત્યારે નીર નહિ ઉતરે નળી; •
હજાર વીંછીની વેદના થાશે (ર) જ્યારે સોઇ દીન આવશે ચડી. હરિનાં
મજબુ ઘણું પણ વાપરી ન શક્યો, ને દાટી બેઠો ફળી;
લોળે ભગત કહે અંતે તેની, બાંધી ચાલ્યા ઠાઠડી-ગોવિંદનાં
બહાલાના ગુણ બાપાના ગુણ

ચોપાઈ.

દટ્ટા તોડ જગતકો નાતા, નહિ કોઈ માત પિતા સુત બ્રાતા;
 હરિસો હેતુ નહિ કોઈ અપના, જગ વ્યવહાર રેનકા સ્વમા.
 ઠકા ઠાકોર પરમ સનેહી, જીનીયે દીનિ યહ સુંદર દેહી;
 નર દેહીકો લહાવો લીજે, પ્રેમ મગન હોઈ હરિરસ પીજે.
 તત્તા તેરી સફલ કમાઈ, નરદેહી સમરનકો પાઈ;
 હરી લજી ગર્ભવાસસેં છૂટો, રામ નામ એસો ધન લૂટો.
 થથા થોરા જીવન ભાઈ, હરિ બીનું જન્મ અકારથ હોઈ;
 ચેતન હોઈ હરિનામ ઉચારો, તનકી ત્રિવિદ્યા તાપ નિવારો.
 દદા દેખ જગત વ્યવહારા, માયા જલ બંધ્યા સંસારા;
 બંધનસેં છુટન જો ચહિએ, શરણુ જાઈ સંતનકો રહીએ.
 દોહરોઃ—તુલસી સોઈ ચતુરતા, રામચરણુ લવલીન;
 પરધન પરમન હરનકું, વેશ્યા બડી પ્રવીન,

પૂજ્ય બ્રહ્માનંદ સ્વામીનાં કિર્તનો.

કસ્તુરી તાલ.

હરિનામ સુમર સુખધામ, જગતમેં જીવન દો દિનકા—[ટેક]
 પાપ કપટ કર માયા જોડી, ગર્વ કરે ધનકા;
 સખી છોડ કર ચલા મુસાફર (૨) વાસ હુવા વનકા—જગતમેં
 સુંદર કાયા દેખ લુભાયા, લોડ કરે તનકા;
 છુટા શ્વાસ બિખર ગઈ દેહી (૨) જ્યો માલા મનકા—જગતમેં
 જોખન નારી લગે પીયારી, મોજ કરે મનકા;
 કાલબલીકા લગે તમાચા (૨) ભુલ જાય ઠમકા—જગતમેં
 યહ સંસાર સ્વપનકી માયા, મેલા પલ છીનકા;
 બ્રહ્માનંદ ભજન કર જંદે (૨) નાથ નિરંજનકા—જગતમેં

રાગ પહાડી-તાલ કેરબા.

હારે-મતિ સોના મુસાફર નિંદ લરી (૨)
 તુમ પરદેશી (ચાર) ભુલે પડે હો, યહ સળ ચોરનકી નગરી-મતિ૦
 પલપલ છીન છીન તાક લગાવે, ચંપત માલ ચુકા નજરી-મતિ૦
 લોક લુંટાર્ધ ગયે બહુ તેરે, વિરલા બાય બચા ગઠરી-મતિ૦
 પ્રદ્યાનંદ કરો અળ ત્યારી, રૈન ખિતાય લઇ સગરી-મતિ૦

કસ્તુરી તાલ ૩.

તેરી શરણ પડા મેં આય, નાથ મોહે દે દર્શન ખ્યારા—નાથ૦
 ગોકુલ ઢુંડી મથુરા ઢુંડી, બિંદ્રાબન સારા;
 કાશીપુરી સંકલ કિર ઢુંડી, ઢુંડા હરદ્વારા—નાથ૦ તેરી૦
 કોઇ વૈકુંઠ કૈલાસ બતાવે, કોઇ સાગર પારા;
 કોઇ કહે સળ જગડે ભિતર, વ્યાપક કર્તારા—નાથ૦ તેરી૦
 સંત બતાવે ઘટકે માંહિ, પરગટ ઉજિયારા;
 કોઇ કહે વો અલખ નિરંજન, સળસેં હૈ ન્યારા—નાથ૦ તેરી૦
 ચતુર્ભુજ પીતાંબર સાહે, શીશ મુગટ ધારા;
 પ્રદ્યાનંદ મેં દર્શન પાઉં, બહુ બલિહારા—નાથ૦ તેરી૦

કસ્તુરી તાલ ૩.

શરણ પડેકી લાજ આજ તુમ રાખો ભગવાના—લાજ૦
 જપ તપ યોગ યજ્ઞ નહિ કીન્હા, નહિ તિરથ દાના;
 બિરથા બીત ગઇ સળ ઉમરા, વિષયન ભરમાના—લાજ૦ શરણ૦
 સત્સંગતમેં જૈઠ તુહારા, કિયા ન શુણ ગાના;
 ભવસાગર જલ દુસ્તર ભારી, કૈસે તર બના—લાજ૦ શરણ૦
 ચોરાસી લખ જીવ જૂન મેં, પુનિ પુનિ ભટકાના;
 તુહારે ભજન બિના નહિ કબહુ, હોય મોક્ષ પાના—લાજ૦ શરણ૦
 દીન દયાલ દયાકે સાગર, તુમ સળ શુણ ખાના;
 પ્રદ્યાનંદ મેં દાસ તુહારો, મુજે ન ખિસરાના—લાજ૦ શરણ૦

કસ્તુરી તાલ ૩.

તુમ જાય ખસે મોહન મથુરા, ગોકુલ કખ આવોગે.

નાથ ! ગોકુલ કખ આવોગે—હાં—તુમ જાય૦
 મોર ઝુઝટ પીતાંબર માળા, ગલ પહરાવોગે;
 જુમના તટપર ગ્વાલનકે સંગ, ધેનુ ચરાવોગે—નાથ૦ તુમ૦
 મીઠી ધૂનસેં શ્યામ મનોહર, ઝેનુ ખજવોગે;
 બિંદ્રાખનકી કુંજ ગલિનમેં, રાસ રચાવોગે—નાથ૦ તુમ૦
 છીન છીન સખિયનસેં દધિમાખન, કખ અખ ખાવોગે;
 રાધા ખ્યારિ શૌચ કરે મન, ફિર મિલ જવોગે—નાથ૦ તુમ૦
 અખિયાં તરસ રહિ દર્શનકો, કખ દિખલાવોગે;
 પ્રજ્ઞાનંદ હમારે મનકી, આશ પુરાવોગે—નાથ૦ તુમ૦

ભૈરવી તાલ.

મેરી આલીરિ, (મોહિ) શ્યામ સુંદીર દીખલા દે રે—મેરી૦
 બિન દર્શન મોહે ચૈન ન આવે, ચંદ્રવદન દિખલા દે રે—મેરી૦
 સાંવરી સુરત—મોહની સુરતરી, મુજકો આજ મિલા દે રે—મેરી૦
 જુમનાકે તટપર ખંસરી ખજવે, મધુરી ટેર સુના દે રે—મેરી૦
 પ્રજ્ઞાનંદ ચરણ ખલીહારિ, નૈના સફલ કરવા દે રે—મેરી૦

૫૬.

(નામ સ્મરણમાં પ્રીતિ કરો.)

રામૈ રામ રટોને જગમાં, જે ડાહ્યા ને શાણા (૨)
 રામ રસાયણ મીઠો મેવો, સકળ શાસ્ત્રનો સાર;
 ઉંચ નીચનો મેળ નહીંને (૨), રામ રટોથી પાર—રામૈ રામ૦
 પાઠ પુજ યોગ યજ્ઞ તે, નામ સમાન ન આવે રામ;
 હરતે ફરતે સૂતે બેઠે (૨), જો ઉભરાણો આવે—રામૈ રામ૦
 યાજ્ઞવલ્ક્યે કહ્યું ભારદ્વાજને, શીવ પારવતી નારિ રામ;
 કાગ ભુશંડિએ કહ્યું ગરુડને, નરભે નામ ખલીહારિ—રામૈ રામ૦

૫૬.

કાંઈ નથી જોતા કૃષ્ણ ! કૃપા જ્યાં કરોછો રે;
 કુડી કૃતિ હોય તેને, રૂડી માની દ્યોછો રે—કાંઈ નથી
 અરધે દ્વારે ગુણકાને વૈકુંઠ પમાડી રે;
 સંત જીજ્ઞા પડ્યા રહ્યા, જપતા રામ દાડી રે—કાંઈ નથી
 નહીં તેનું નહીં જેનું, ભાવ્યું તેમું ભાવ્યું રે;
 કૃપાના સમુદ્ર મારા, તમથી ચાલ્યું આવ્યું રે—કાંઈ નથી
 એવી દયા દયા ઉપર, ક્યારે કરશે રીજ રે;
 કૃપાના સમુદ્ર મારા, પ્રાણ પતિ શ્રીજ રે—કાંઈ નથી

હરીગીત.

હીધે કરોડો દામ, માનવ દેહ આ મળતો નથી,
 તે પણ વૃથા કહેવાય, જો હરિ ચરણમાં હળતો નથી;
 રાજ રહે અંતર વિષે, શું રામ રટતાં થાય છે,
 જન જાણુ યૌવન જાય છે, ધન જાય છે તન જાય છે. ૧

તારું નથી તલભાર, આ સઘળું સદા જાનાર છે,
 ઉપકાર કરવો અન્યનો, સંસારનો એ સાર છે;
 કોને ખબર છે કાલની, ક્ષણમાં જનારો દેહ છે,
 એ સિદ્ધ વાત વિષે તમોને, આજ શો સંદેહ છે? ૨

નિદ્રા અને આગસ તજી, જોતાં નથી કાં જાગીને,
 સંતાઈ જાશે ક્યાં કહો, યમદૂત આગળ ભાગીને;
 નિર્ભય થવા મન હોય તો, કલ્યાણનું સાધન કરો,
 ગઈ પણ ન પાછી સાંપડે, એ કાળનો નિશ્ચય ખરો. ૩

કલ્યાણનાં ને ઉદયનાં, સાધન સમગ્ર તૈયાર છે,
 હાથે ચડયો હીરો ખુવે તે, મૂર્ખનો સરદાર છે;
 અંધા થઈ અમૃત વિસારી, ઝેર શાને સંધરો,
 ગઈ પણ ન પાછી સાંપડે, એ કાળનો નિશ્ચય ખરો. ૪

કેશવકૃતિ.

મીરાં ગાય છે-૫૬.

બોલમા બોલમા બોલમા રે,
 રાધાકૃષ્ણ વિના બીજું બોલમા
 સકર સેરડીનો સ્વાદ તજીને,
 કડવો તે લીંમડો છેલમા રે—રાધાકૃષ્ણ
 આંહા સુરજનું તેજ તજીને;
 આગીયા સંગાતે પ્રીત જોડમા રે—રાધાકૃષ્ણ
 હીરા માણેક જવર તજીને,
 કથીર સંગાતે મણી તોલમા રે—રાધાકૃષ્ણ
 બાઇ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના શુભ,
 શરીર આપ્યું સમતોલમાં રે—રાધાકૃષ્ણ

કિર્તન.

તારો નેડો લાગ્યો મોકું રાજ રણછોડરે (૨)
 રાજ રણછોડરે—રંગીલા રણછોડરે. તારો
 અધમ બોધારણુ નામ તમારું, મહાતમ તેનું મોટુંરે;
 હરતો કરતો તુજને સમરું, બાકી સરવે ખોટુંરે. તારો
 કાશી દેખી દેખી દ્વારકા, તીરથ દેખ્યાં બાબારે;
 સત સંગતમાં બેઠો ત્યારે, મનડે મુકી માબારે. તારો
 ભવસાગરમેં કુબ પડાહું, સગા સંબંધી ટુંટેરે;
 હાસ કહે જો દયા કરો તો, ભવના બંધન તુટેરે. તારો

હોટલ બહિષ્કાર.

(એક કવિ) હરીગીત છંદ.

ઓહ ચાહ તારી ચાહના, બ્યાં ત્યાં વિશેષ વધી પડી,
પો કાટતાં મોં કાટતું, તુજ માટ તલસે જીભડી;
દાતણુ કર્યું કે ના કર્યું, પણ રાંડ નજરે તું ખડી,
દીલા જીવેને તુજ વિના, નથી ચાલતું હજી પા થડી.
આર્યને અનાર્ય કરવા, હોંદ માં તું ઉતરી,
ઓલ આર ઇકવલ તેં ગણ્યા, તું સર્વને સરખી ઠરી;
કોઇ વખત તું મોડી મળે તો, હૃદય ઝટ દેતું રડી.
પોચા જીવેને તુજ વિના, નથી ચાલતું હજી પા થડી.

(રાગ-મરશીયા).

હાય-હાયરે-હિંદુપણું જાય હાદયું,
હિંદુપણું જાય હાદયું, બૂટ પાટલને ધર ઘાદયુંરે-હાય હાયરે०
પાયખાનામાં ખીડીઓ કુકે, પાન ચાવતાં ચાવતાં શુંકે,
રીતભાતને માળવે મુકેરે— હાય હાયરે०
પાઠ પૂજન ક્યાં સાંજરે છે ! ગુણદોષથી કેણે ડરે છે !
ધર્મ મેલીને દૂર દૂરે છે રે— હાય હાયરે०
પીએ ખારનાં ખાટાં પાણી, બહુ ખાટલીના છુચ તાણી;
પંડિતાઇપર ફેરવે પાણી રે— હાય હાયરે०
વેદ શાસ્ત્રની વાત ન માને, બલે કહ્યું હાય ભગવાને;
જાય મરડાતા અભિમાનેરે— હાય હાયરે०
કહે કેશવ ક્યાં જઇ કહીએ, હાય હોળી બળે છે હૈયે;
મન મારીને મુંગા રહીએરે— હાય હાયરે०

જીવાનીઆઓ કહે છે કે-અમે તો સુધર્યા-સાંભળો-
રાજીયો.

સંતો સુધારે શું કર્યું ? હારે કરી જો જો વિચારે—

—સંતો સુધારે શું કર્યું ?

ધર્મ જાય છે ઢાલ વાગતોરે, વળે કર્મોની કાણરે;

શરમ રહી નથી આંખની, હારે-મર્મ પહોંચ્યો મશાણરે. સંતો०

સંતો સુધારે શું કર્યું કરી જો જો વિચારે—

સંતો०

આચારનો અંતકાળ છે રે, સાવ વંધ્યો વિવેકરે;

ઈશ્વરમાં આસ્થા નહિ, હારે-તર્ક કરે અનેકરે.

સંતો સુધારે શું કર્યું—

સંતો०

માથાં બધાંના ખોડકારે, શૂન્ય સૌનાં કપાળરે;

શિખા સુત્રે શરમાય છે, હારે-ગમે આગળ વાળરે.

સંતો०

હંસ જેવા ઉજળા ફરેરે, કામ કાળાં કરાયરે;

વિશ્વાસ ક્યાં કરવો હવે, હારે-કોણ સાચો સહાય રે.

સંતો०

જ્ઞાન ભંડાર ઘરમાં ભર્યા રે, જાય ખીજને હાથ રે;

પોતે રહ્યા પેટ કુટતા, હારે-જેમ અંધા અનાથ રે.

સંતો०

નારીઓ પણ નકટી થઈ રે, જાણે વેશ્યા બાજંદ રે;

અંગનો રંગ દેખાડતી, હારે-નાથ ઝાલે છે હાથ રે.

સંતો०

છીણાં શરીરે લૂગડાં રે, અંગ આખાં દેખાય રે;

પાનની પટ્ટીઓ આવતી, હારે-નહિ લેશ લજાય રે.

સંતો०

[સ્ત્રીઓનાં આવાં વર્તનથી-આવીદેશનથી-બ્યભીચાર ધણોજ સામાન્ય બની ગયો છે. લોકો પામર બન્યા છે. સુધરેલા લોકો પણ ‘આ પાપ છે’ એવું સમજી શક્યા છે. નાટક, સીનેમા, અગર નાચ વિષયોના પોષક છે.]

ખચે વધ્યા ખાનપાનનાં રે, ક્યાંક અન્નના ઉચાટ રે;

શોભા જણાવવા સાચવે, હારે-કાચવાળા કખાટ રે.

સંતો०

બહાલા ભાઈઓ અને બહેનો !

કાન હોય તો સાંભળો-આંખ હોય તો જુઓ-અને બુદ્ધિ હોય તો વિચાર કરો. વિચાર કરતાં કાંઈ લાભ જણાય તો હજી પાછા વળો. દેશનું, પ્રજાનું અને ધર્મનું હિત ચાહો તો-હાટલો, ડેરીઓ ખંધ કરાવો. નાટક, સીનેમાનો ત્યાગ કરો. પાછા વળો. હતા ત્યાં આવો, જે જોઈએ તે મળશે.

૫૬.

કૃષ્ણ તે કંઠ કેરું જુમણુંરે લોલ, હરિ હૈયાના હાર મારા બહાલા !
 બહાલાં લાગે છે મજ લાડીલા—પ્યારાં લાગે છે લટકાળા—
 મોર મુગટ સોહામણોરે લોલ (૨) કુંડળ જળકે છે કાનભે—બહાલાં
 લાલે તિલક કેસરતણુંરે લોલ (૨) ખીટલીઆળા કેશભે—બહાલાં
 કંઠે તે કંઠી તુળસીતણીરે લોલ (૨) માંહે ગજમુક્તાનો હારભે—બહાલાં
 માંહે બાજુબંધ ઘેરખારે લોલ (૨) માંહિ કંકણનો રણકારભે—બહાલાં
 કેડે પીતાંબર કસકસેરે લોલ (૨) પાયે અંઝરનો અણકારભે—બહાલાં
 પ્રલાદિક સેવા કરેરે લોલ (૨) તે તો દીઠા ડાકોરની માંચભે—બહાલાં
 હાં-હાં-હાં—કૃષ્ણ-કૃષ્ણ-કૃષ્ણ-

સંસારમા મુખી કોણ ?

રાજીઓ.

ઓ રામરે દેખી દુનિઆ દુઃખી, તે નહીં સ્વપ્ને પણ મુખી;
 ઓ રામ-રામ-રામા-હરિ ઓ રામ-રામ-રામા.
 ઓ રામરે-કોઈ કાયાના રોગી, નહીં નીરાતવા ધનલોગી;
 કોઈ વહાલાના વિયોગી—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓં
 ઓ રામરે-કોઈને બળાપો મનમાં, વળી ખોડ ખાંપણ તનમાં;
 વળી કોઈને દુશ્મન મનમાં—ઓ રામ-રામ-રામા. હાર-ઓં
 ઓ રામરે-કોઈને માથે દેણું, કોઈને ડુબેલુ લેણું;
 કોઈને શીર વંધ્યામેણું—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓં
 ઓ રામરે-કોઈ તન મન ધનના દુઃખી, કોઈ આશા લાવના બુખી;
 કોઈ ધર્મ લાવમાં મુખી—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓં
 ત્યાર તો સમજ.

ઓ રામરે-તું મારગ મુકી ચાલ્યો, બહુ ફાગટ ફુલ્યો ફાલ્યો;
 મહા વીષય બ્યાળને ગાલ્યો—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓં
 ઓ રામરે-ઠાઠ રચે છે ઠાલા, તને લાગે વિષય બહાલા;
 બહુ પીધા વીખના પ્યાલા—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓં
 ઓ રામરે-અછલ તારી શી ઉઠી, જમપૂરી માની ભુઠી;
 મુશળ મેલે નહી મુઠી—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓં

ઓ રામરે-લવના બહુ લાગા લામા, તે કીધા અવળા કામા;
હજી બહુ હલકો તું થા મા—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓ!
ઓ રામરે-માન કહું તું માફે, તે કામ બગાડ્યું તારું;
તું પ્રભુ બને તો સારું—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓ!
ઓ રામરે-તમે દીલમાં દીનતા લાવો, તમે પ્રભુ લવનમાં આવો;
તમે રામ નામ વરતાવો—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓ!
ઓ રામરે-આ ઉત્તમ અવસર પામી, સમરા નહીં સારંગ પ્રાણી;
તે રહી ગઈ તુજમાં ખામી—ઓ રામ-રામ-રામા. હરિ-ઓ!

ભજન.

ખટપટને તણ દેનેરે, આ ભગવતને લજલેનેરે;
રૂડા રણછોડને લજ લેનેરે—ઓ મનવા.
લાઈ તારે માથે ભારી, વધી છે જવાબદારી;
ઉરમાં ઉતારી ધારી એ લેરે—ખટપટને તણ દેનેરે.
સતસંગ સેવા કરી લે, ભજનના ભાથા ભરી લે;
તેથી ભવસાગરને તું તરીલેરે—ખટપટને તણ દેનેરે.
નથી કોઈએ અહીં તારું, મિથ્યા માને માફે માફે;
એવું સમજે તો ખાલી શું છે રે—ખટપટને તણ દેનેરે.
શીખામણ સાંભળ છેલ્લી, હવાની હવેલી મેલી;
મોક્ષમંદિરના બેલી એ છેરે—ખટપટને તણ દેનેરે.

જહેનો ગાય છે.

મન માફે મુંઝાય—ભક્તિ કરે તે કેમ શ્રી હરિ! (૨)
ઉઠું પ્રાતઃકાળ, લેણાં રોતાં ઉઠે બાળ;
તેનો મોટો જંબાળ, મન માફે મુંઝાય—ભક્તિ.
તેની કરે ખટપટ, તેને છાના રાખું ચટ;
તેને સંભાળુ પટ, મન માફે મુંઝાય—ભક્તિ.
ધણી કહે છે વચન, ઘરમાં થોડું છે અણ;
કાલે શેનું લોજન? મન માફે મુંઝાય—ભક્તિ.
૧૧૧૨

સીતાપતિ રામની સેવા, જાણ્યો મન મીઠા મેવા;
 કમાઈ તું શી કમાયો, ગીરધર લાલ ન ગાયો. ૧-સીતાપતિ
 બેઠાં બેઠાં ફેરવું નાણું, ન જાણું રાત કે બહાણું;
 માળા તને ન ગમે દીઠી, નિંદા તને લાગે મીઠી. ૨-સીતાપતિ
 હાપણે તો હાટ વાળ્યો, ધરમનો મારગ ટાળ્યો;
 ચતુરાઈ ચૂકે ચડી, હરિ જાજવાની ઘડી. ૩-સીતાપતિ
 જોળનીયું અટકું લટકું, ઘડી એક ચારનું ચટકું;
 જુવાનીના જોશમાં માતો, હોંડે જાણે રંગમાં રાતો. ૪-સીતાપતિ
 કાયા તારી કાચનો ફૂપો, કાળ તને ખાય છૂપો;
 પરપોટો ફૂટી જશે; શી ગતી તારી થશે. ૫-સીતાપતિ
 આવ્યો ત્યારે લાલ લેવો, બેઠો અહીં મુળગું ખોવા;
 આવ્યો તારે બાંધી મૂઠી, જમડા તને લેશે લુંટી. ૬-સીતાપતિ
 [રાવણ જેવા હઠી ગયા] વિગેરે.

મીરાં ગાય છે.

હું તો પરણિ—હું તો પરણિ—હું તો પરણિ—
 મારા પ્રીતમની સંગાત, ખીજનાં મીઠાળ નહીંરે ધરું—હું તો પરણિ
 ઘઉંરે ચોખલીઆ રાણા, નથી મારે જમવારે;
 દુકડા માંગીને અમે ખઈશું—અમે ખઈશું (૨) હું તો પરણિ (૩)
 હીરના ચીર રાણા ! નથી મારે પહેરવારે;
 ઘોળાં પહેરીને અમે ફરશું—અમે ફરશું (૨) હું તો પરણિ (૩)
 મોતી કેરી માળા રાણા, નથી મારે પહેરવીરે;
 તુળસીની માળા પહેરી ફરશું—અમે ફરશું (૨) હું તો પરણિ (૩)
 બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ, ગીરધરના ગુણ બહાલા;
 તમને જાણને થઈ હું ન્યાલ—હવે ન્યાલ—સદા ન્યાલ

—હું તો પરણિ (૨)

એક એક ન્યાસો મારો સવા સવા લાખનો—પ્રેમ કેરે દોરડે પડેલું,
 હું તો ભૂલી—હું તો ભૂલી(૨)—મારા અંતયામી રામ—

સંસાર આદે હો સખી. વિગેરે.

‘કાશી યાત્રા કરી કાગડે, વિદ્યા રહી ગઈ બહાલીરે.’

અમેરે ગયાતા તિરથ કરવા, નાથને નજરે નહાળ્યા,

પાપ બધાં તથા પડતાં મૂક્યાં, ને ધરમના મારગ આપ્યારે,

(પણ) તમે-આ લીંટિ લીંટિ જાઓરે—ખાડામાં છે ખદબદીયાં.

ગંગારે નાહ્યા, અને જુમનારે નાહ્યા, નાહ્યા ત્રવેણીને તીર;

પાપ તણી ત્યાં પ્રતિજ્ઞા કીધીરે—સુખે ન કહીએ એવી વાણી,

(પણ) તમે-આ લીંટિ લીંટિ

ગોકુળ મથુરા અમેરે ગયા’તા, ને ધરમની કીધી કમાણી;

છાપ મરાવી માળા ઘાલી, તીલક લીધાં અમે તાણીરે—

(પણ) તમે-આ લીંટિ લીંટિ

સમસ્યા કીધી તે બાપા! અમેરે સમજ્યા,

ને ચીંતા ન કરશે ત તણી,

જાત્રા તમારી સફળ જાણીએ, નક્કા વાતો અમે જાણી.

અમે-લીંટિ લીંટિ જઈશુંરે—ખાડામાંથી લેશું ખદબદીયાં.

[અતુર વાણીએ ચેતી ગયો—તે પણ કડતાળ લાઇને ઉતરી પડ્યો.]

અરે ઝાઝે દીવે તો થાય દીવાળાં, અને મોટે દીવ થાય હોળી;

રામો અને રતનો બે ભગત થયા, પણ આખર કોળીના કોળીરે—

દિકરા ડાહ્યા તે સમસ્યામાં સમજી ગયા.

આવાં ભગતડા અનેક જગતમાં, ને ભેખ ધરાવે ઝાલી ઝોળી;

સંતહાસ સાધુ બનીને, ભરમાવે દુનિયા ભોળીરે—

દિકરા ડાહ્યા ત સમસ્યામાં સમજી ગયા.

[ધૂવડે પૂછ્યું ચામાચીડીયાને—અને ચામાચીડીએ
વાગોળની સલાહ લીધી.]

આ તન રંગ પતંગ સરીખો, જતાં વાર ન લાગેજી;

અસંખ્ય ગયા ધન સંપત્તિ મેલી, તારી નજરો આગેજી. ૧.

અંગે તેલ કુલેલ લગાવે, માથે છોગાં ઘાલેજી;

જોળન ધનનું જોર જણાવે, છાતી કાઢી ચાલેજી. ૨.

જંમ ઉંદરડે દાડ પીધો, મસ્તાનો થઈ ડોલેજી;

મગરૂરીમાં અંગ મરોડે, જંમ તેમ સુખથી ગોલેજી. ૩

મનમાં જાણે સુજ સરીખો, રમીયો નહીં કોઈ રાગીજી; ૧૧
 બહાર તાકી રહી ખીલાડી, લેતાં વાર ન લાગીજી. ૪
 આજકાલમાં હું તું કરતાં, જમડા પકડી જાશેજી;
 પ્રદાનનંદ કહે ચેત અભાગી, અંતે ફજેતી થાશેજી ૫

મૂરખ કોણ ?

મૂરખો રળી રળી કમાણોરે-માથે મેલશે મોટો પાણો;
 પાઈ ધૂતી ધન લેળું કીધું, અને કોટી ધ્વજ કેવાણો;
 પુણ્યને ખાતે પાઈ ન વાપરી, અધવચમાં લુંટાણોરે-મૂરખો
 ભર્યા કોઠાર તારા ધર્યાજ રહેશે, અને નહિ આવે સાથે એક દાણો;
 મશાણની રાખમાં રોજાઈ ગયા, કોણ રંક ને કોણ રાણોરે-મૂરખો
 (ભોળો ભગત)

પૂરણ ભાગ્ય કેનાં ?

પૂરણ ભાગ્ય બકો-સીયા રામ રામ ગાવે.
 સીયા રામ રામ ગાવે-સીતા રામ રામ ગાવે- પૂરણ
 અડસઠ તીરથ આરે ધામ, ગંગાજીમેં નાવે;
 યોગને સમાધી રામનામ તુલ્ય ન આવે- પૂરણ
 હવન-હોમ-યોગ-યજ્ઞ, લક્ષ્મણ કરાવે;
 તેથી નામ મહિમા મોટો, નીગમ નેતિ ગાવે- પૂરણ
 કામ, ક્રોધ, લોભ છોડી, રામજીકો ગાવે;
 ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ-ચાર ફલ પાવે- પૂરણ
 આઠ જામ સમર રામ, શ્વાસોશ્વાસ ગાવે,
 કહે રણછોડ પંખી કાગ, હંસ બની જાવે- પૂરણ

શ્રીકૃષ્ણે ગોપીઓને ઠગી.

અરે હાં-પરમ સનેહી ધનશ્યામલડો, જાદુગારો ધુતારો
 કછુ કર ગયોરે, કામણુગારો ધુતારો કછુ કર ગયોરે. હાં પરમં
 દેખ દીવાની છેલ ગુમાની, મરમાળી મુરતી ઉર ધરી ગયોરે-
 હાં પરમં

ભુવન પ્રાણ સુખન હમારો, અંગ ભુવન ભુવન રસ ભરી ગયોરે. „
કામણુગારો છળીલો મતવાલો, હસિ હેત દેખાડી ચિત્ત હરી ગયોરે—
દાસ દયાનો પરમ સનેહી, વ્રજનારી મોરારી વશ કરી ગયોરે „

શ્રીકૃષ્ણ માયો ચારવા જાય છે.

કૃષ્ણ કાળારે મારા ચીતડાના ચોર, છેયા નંદનારેમારા કાળજાની કોર.
ખલે ઓઢયો કામળો—ને તેનો કાળો રંગ,

ઓ જાય—ઓ જાય વંદાવનચંદ—કૃષ્ણ
પીળાં પીતાંબર—લકુટીયા છે લાલ, ગોવા ચરાવન ચાલે નંદલાલ—કૃષ્ણ
ખજાવે ખંસરી—ધીમે ધીમે લાલ, સખી મણીનો સ્વામી વ્રજલાલ—કૃષ્ણ

હરિ ક્યાં વસતા હશે ?

હારે હરિ વસે હરિના જનમાં, તમે શું કરશો જઈ વનમાં ?
હરિ વસે

લેખ ધરીને તમે શીદ ભટકો છો ? પ્રભુ નથી કોઈ અરણ્યમાં—હરિ
કાશી જાઓ ભલે ગંગાજીમાં નાહવો, પ્રભુ નથી પાણી પવનમાં—
યોગ કરો, ભલે યજ્ઞ કરાવો, પ્રભુ નથી હોમ હવનમાં—હરિ
બાધ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધરના ગુણ, હરિવસે હરિના જનમાં—હરિ
શ્રીકૃષ્ણ ઉદ્ધવજીને કહે છે કે—

न रोषयति मां योगो, न सांख्यं धर्म एव च ।

न स्वाध्यायस्तपस्त्वागો, नेष्टાપૂત્રं न दक्षिणा ॥

व्रतानि यज्ञछंदसां, तिર્થानि नियमा यमाः ।

यथा बह्वे सत्संगः, सर्वसंगापहोहि माम् ॥

શ્રીમદ્ ભાગ. ૨કંધ ૧૧ અ. ૧૨-૧

ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે—

भेषान् द्रव्यमवापशब्द-ज्ञानयज्ञः परंतप ।

सर्वं कर्माखिलं पार्थ, ज्ञाने परिसमाप्यते ॥ અ. ૪-૩૩

શ્રીભગવાન્ નારદને કહે છે કે—

नाहं वसामि वैकुंठे, योगिनां हृदयेऽपि न ।

मयभक्ता यत्र गच्छन्ति, तत्र सिद्धामि नारद ॥

સંતોના દર્શન.

ધન્ય આજ વડી, સંત પધારી પ્રેમે પાવન કીધાં;
 આત આનંદ અપાર, દયા કરીને અમને દર્શન દીધાં.
 હરિજન છે હરિ સરખા હેલીરે, એમને મળીએ મરજાદા મેલીરે;
 થાય અરસ પરસ આનંદ હેલીરે—ધન્ય આજ૦
 સંત વૈકુંઠ પાતને અતિ પ્યારારે, સંત પ્રધાનંદ રસ પીનારારે;
 એવા સંત નથી હરિથી ન્યારારે—ધન્ય આજ૦
 સંત ભેટે તો ભવદુઃખ દૂર પળેરે, પરમાર્થરૂપ પરપ્રજા મળેરે;
 એનું લખ ચોરાશીનું ગમન ટળેરે—ધન્ય આજ૦
 કહે પ્રીતમ પૂર્વનાં પૂણ્ય ફળ્યારે, જેને આંગણે હરિજન આવી મળ્યારે;
 તેને ઉર આનંદના ઓધ વળ્યારે—ધન્ય આજ૦

સદ્ગુરુ.

સદ્ગુરુ સંગે રહીએ રંગે, આનંદ—વાધે અંગે;
 પૂરણ પ્રેમ તરંગે, પ્રભુને નહાળીએરે—સદ્ગુરુ૦
 નયણે નિરખું હૃદયે હરખું, નહિ કેહ શામળીયાના સરખું;
 અલખેલા બહાલા શું અંતર વાળીએરે—સદ્ગુરુ૦
 આનંદકારી અખંડ વિહારી, ગોપીવર ગીરધારી;
 હું બલિહારી વારી તારા નામનેરે—સદ્ગુરુ૦
 જ્યાં જેવો ત્યાં તેવો તે તો, અકલ સ્વરૂપી એવો;
 સ્નેહ ધરીને સેવો સુંદર શ્યામનેરે—સદ્ગુરુ
 રમતાં રામ નરંતર ન્યાળો, હું મારા ને નિશ્ચે ટાળો;
 પ્રીતમ પ્રેમે પાળો, નાતો નેહનોરે—સદ્ગુરુ૦

સમજીને.

આ ફર્લિ મનુષ્યા દેહનો લાવો લીજીએ,
 એક ધડી તો લાખેણી વહી બાયજે—આ ફર્લિ૦
 આ જુઠા જગતની સાથે ગથડો ન કીજીએ,
 અંતે સાચો યેહી સીતારામજે—આ ફર્લિ૦

મનુષ્યા દેહ પામ્યો તું મોંઘા મૂલનો, કેટી જન્મના
પુણ્યતણો નહીં પાડજો;

માથાને સાટેરે જીવન નહીં મળે,
એક ઘડી તો લાખેણી વહી જાયજો—આ દુર્લભ
વ્રજવાસી ગોપીએ લહાવો લુંટીએ, મુકી દીધી કાંઈ
માત પિતા કુળ લાજજો;
સાચું રે સગપણુ તે શામળીયા તણું,
સરીયાં સરીયાં વ્રજવનિતાનાં કાજજો—આ દુર્લભ
આ તન-ધન-જોખન રે રંગ પતંગનો, જેત જેતામાં
વણસી તેતો જાયજો;

અંતરમાં ઓળખી લે આતમ રામને,
કહે પ્રીતમ તારું આવાગમન મટી જાયજો—આ દુર્લભ

હરિથી કેણુ મોટું ?

હરિસે કેઈ નહિં બડા દિવાના ! કયું ગફલતમે પડા ?
કયું ગફલતમે પડા—દિવાના ! કયું ગફલતમે પડા ? ટેક.
પ્રલ્હાદ બેટા હરિસે લપટા (૨), લોહ સ્થંભ કડકડા—દીવાના
ગોપીચંદ્ર એર ભરથરી રાજ (૨), માલ મુલક સખ છોડા—દીવાના
પુંડરીકને સેવા કીની (૨), વિકૃલ ઈંટ પર બડા—દીવાના
કહત કંખીરા મુનોભાઈ—સાધુ ! (૨) હરિચરણે ચિત્ત ચડા—દીવાના

રાજીયો.

કંઠણુ ચોટ છે કાળનીરે, મરણુ મોટેરો મારરે
કંઈક રાજ ને કંઈક રાજીયા, હારે મેલી ચાલ્યા સંસારરે—
હેતે હરિરસ પીજીએ.

સંસાર ધુમાડાના બાચકારે, સાથે આવે ન કેઈરે;
રંગ પતંગનો ઉડી જશે; હારે જેમ આકડાનું તૂરરે.— હેતે
કેનાં છોડે ને કેનાં વાછરે, કેનાં માય ને બાપરે;
અંતકાળે જહું એકલું, હારે સાથે પૂણ્ય ને પાપરે— હેતે

માળી વીણે રૂડાં ફુલડારે, કળીઓ કરે છે ।વચારે;
 આજનો દિન રળીયામણા, હારે-કાલે આપણા એ હાલરે-હોતે
 જાયા તે તો સરવે જશે રે, નથી કોઈ રહેનારે;
 મરનારાને તમે શું કહ્યો, (હારે) રોનાર નથી રહેનારે-હોતે
 દાસ ધીરો રમે રંગમાં રે, રમે દિવસને રાતરે;
 હું ને મારું-મિથ્યા કરો, (હારે) રમે પ્રભુ સંગાથરે-હોતે

સમરણ.

સમર સમર મન શ્યામ સુંદરકું, કયા મુખ બકબક કરતા હૈ ? (૨) ટેક
 જેહિ દિયા નર દેહ અમુલ્ય, તાકું નહિ સમરતા હે;
 કામ ક્રોધ મદ લોભ અગ્નિમેં, અહોનિશ અંતર જલતા હે-સમર
 નિશદીન કાળ ખડા શિર ઉપર, તારેં કયું નહિ ડરતા હે;
 પરધન પરતીય કારણ તત્પર, ફેટે નેનસેં ફરતા હે-સમર
 કેન ગતિ મેરી હોયગી આખર, એસા ન મનમેં ધરતા હે;
 જેમ ઉદરડો દારૂ પીકર, મસ્તાના હો ફરતા હે-સમર
 વિગેરે.

૨

ભજ મન ગોવિંદા-ગોવિંદા, હારે તું છોડ જગતકા કુંદા-ભજ
 નિરાકાર નિર્લેપ નિરંજન, સત્ચિત્ આનંદા (૨);
 જાકો પ્રભાદિક મુનિ ગાવે, પાવે સુખકુંદા— ભજ
 રામકૃષ્ણ પરબ્રહ્મ સનાતન, ગાવત મુનિવૃંદા (૨);
 તાકો જો અવતાર કહત હે, સો નર મતિમંદા— ભજ
 સદ્ગુરૂ કરુણા કરી મિટાયો, મમ ભવદુઃખકુંદા (૨);
 દેવકૃષ્ણ પદ પૂરણ પાચો, એહી મન પરમાનંદા— ભજ

લેહ લાગી.

લેહ લાગી મને તારી મોહનજી, લેહ લાગી મને તારીરે (૨) ટેક.
 કામજ મૂક્યું ને ધામજ મૂક્યું (૨) મન ચહે છે મોરારી
 મોહનજી—લેહ

ખલે છે કામળી ને હાથે છે વાંસળી (૨) ગોકુળમાં ગાયો .
 ચારી-મોહનજી—લેહું
 સોળ સહસ્ર ગોપીઓને તમેજ વરીયા (૨) તોયે તમે બાળ
 પ્રલ્લચારી-મોહનજી—લેહું
 બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગીરધર નાગર (૨), ચરણ કમલ
 બલીહારી-મોહનજી—લેહું

શું મૃત્યુને પણ ભૂલ્યા છો ?

જમ દે નિત્ય ઝપાટોરે-કોઈ ચેતનહારા ચેતો (ટેક)
 ઠીઠી ઠીઠી દાંત કરો શું, પળમાં બગડે પીઠી;
 ઠીઠી ઠીઠી ઘણાની બગડી, ચડપ આવી ગઈ ચીઠી—જમ દે
 માત પિતા બાણે દિકરો મારો, થાય દિન દિન મોટો;
 માત નજીક આવે છે એક દિન, ખેલ થશે ભાઈ ખોટો—જમ દે
 બંધવ બાણે બંધવ મારો, જીવો જુગોજુગ જોડી;
 કાળ અચાનક આવી પકડશે, તુરત નાંખશે તોડી—જમ દે
 નારી બાણે મુજ નાવલીઓ, અમર તપો અવિનાશી;
 એક દિન ઝટિયાં ઝડપ ઉતરશે, કરશે કાળ ઉદાસી—જમ દે
 સોળ અંગ શણગાર સજીને, માયામાં શું રીઝો;
 એક દિન લાલ વેરાગણુ બનવું, વેશ બદલવો બીજો—જમ દે
 દર્પણ લેઈ શું મુખડું દેખો, સમજો જમની શેહમાં;
 એક દિન કરશે કાળ કોળાહળ, ચડપ સુવારે ચેહેમાં—જમ દે
 દારા પુત્ર પરિવાર તજીને, બહું મિલકત મેલી;
 રૂપિરાજ રઘુનાથ વિના, નથી કોઈ બરાબર બેલી—જમ દે

જખરો કાળ ઝપાટોરે-માથે મરણુ બીક છે મોટી—ટેક
 જંતર બાણે મંતર બાણે, તંતર બાણે ટાળા;
 માત બડો મરદામ મરદ બ્યાં, ધુણ પડે ધારાળા—જખરો
 વેધ બોલાવો સૈયદ બોલાવો, કરો ઉકાળા કુટી;
 ખૂટી તે તો જરૂર ખૂટી, ખૂટીની નહિ ખૂટી—જખરો

લોંચરું ખોદો શિખો સરોદો, તત્ત્વ વિચારો તાબ;
 નાડી લેદમાં દાડી રમો પણ, વળશે ઉંધા વાળ—જખરોં
 જોષ જુઓ નિર્દોષ લાણીને, કેશ શુકનના કાઢો;
 જમ ક્રિકરનો અજબ અપાટો, ગજબ કરી દે ગાઢો—જખરોં
 વેશ ઉતારો કેશ ઉતારો, દેશ ઉતારો દૂજે;
 પકડે આવી કાળ પલકમાં, જીવડલો શું જુએ—જખરોં
 રોટી બદલો ચોટી બદલો, લોટી બદલો લાખો;
 દરદ મરદને ગરદ કરી દે, મોત મરદ છે આખો—જખરોં
 ધરમ ધરો અધરમને મેલી, ખાંતેથી લ્યો ખેલી;
 ઋષિરાજ રઘુનાથને વિના કોઈ, નથી બરાબર બેલી—જખરોં

નિશ્ચે રહેવું નથીરે, કોઈ ચેતનારા ચેતો—ટેકો
 ફાલ્યા કુલ્યા શું રે ફરો છો? જુઓ વિચારી મનમાં,
 વણસંતા કાંઈ વાર ન લાગે, રોગ ભર્યો રગરગમાં—નિશ્ચેં
 x x x x x
 ડહાપણ ડાહ્યા કેમળ કાયા, ઉડ્યા પલકમાં ચેતો;
 કેડા મોરે વાર નથી કાંઈ, ચૂપ કરીને ચેતો—નિશ્ચેં
 કારીવાશી અતી ઉદાસી, જંગલવાસી જોગી;
 કાળ જપટમાં ચપટ થયા કોઈ, ભાત ભાતના લોગી—નિશ્ચેં
 મીઠી વાણી પુરા પુરાણી, જાણી વાતો ઝાઝી;
 કાળ કેળીયો કરી ગયો કુણ, કીતાબવાળા કાજી—નિશ્ચેં
 સગાં સંબંધી રૂવે સ્વારથે, વનિતા રૂવે વરેલી;
 ઋષિરાજ રઘુનાથ વિના કોઈ, નથી બરાબર બેલી—નિશ્ચેં

જીકું જીકું જીવતર ખરૂં જાણુમાંરે—જીકું જીકું :
 જીઠી જનની જીઠી જાયા, જીઠી મોહભરેલી માયા;
 કાચ કુપો છે કાચા, મમતા વધારમાંરે. જીકું જીકું
 સદાય તે છત કોની છાજ, તે દેખી શું થઈએ રાજ;
 આતશ બાજ આશા-લાંબી આણુમાંરે. જીકું જીકું
 ગૂગને જામ્યો વાદળ ગોટો, પાણીમાં પ્રગલ્થો પરપોટો;
 ખેલ બધો એમ ખોટો, સુરખા માણુમાંરે. જીકું જીકું

ધીરજ રાખી મનમાં ધારે, બ્રહ્મપણું છે તનમાં ભારે;
 નરક ભર્યું નવદારે, વપુ વખાણુમાંરે. જુહું જુહું
 ફેલ કરીને ફેગટ ફટકયો, ઇશ્વરને ચરણે નવ અટકયો;
 ભેદ વિના તું ભટકયો, ચારે ખાંણુમાંરે. જુહું જુહું
 પરખિ લેને પુરૂષ પુરાણી, જગમાંથી ગુણ લેને જાણી;
 પૃથ્વીમાં જેમ પાણી, ઠરે નીચાણુમાંરે. જુહું જુહું
 જાયું તો જગજીવન જાયું, નાયું તો હરિ આગળ નાયું;
 ઋષિરાજ કહે રાયું સંતસમાજમાંરે. જુહું જુહું

૫૬.

જોખનકી મગરૂરી મત કરના, દીન ચારકા હે અટકા;
 રૂપ દેખકે કયું મન રાચો, રામભજનસેં ટ્યો લટકા—જોખનકી
 જાયા સોઈ આખર મરનેકા, રૈન દિન મનમેં ખટકા;
 જાગેગા કેઈ વીરલા જોગી, નેન નિંદસેં નહીં મટકા—જોખનકી
 ગોરખ જાળ્યા કળીરા જાળ્યા, કાળ મારી કીનો કટકા;
 સિદ્ધ ચૌરાશી સો પણુ જાળ્યા, જીનકા મન જગસેં અટકા—જોખનકી
 સાધુ સંતકી સેવા કર લો, માયા જાલમાં કયું અટકા !
 સત્ય અસત્ય કેા દોર નચુકો, ખરા ખેલ જયું હે નટકા—જોખનકી
 સમજે ઉસકું સુખદ જગત્ હે, અણુસમજું કું હે ભટકા;
 સમજ્યા સોઈ નર પ્રભુ ભજતહે, અણુસમજું ખાતા જટકા—જોખનકી

હીત વચનો.

એરનકી ચોરી કરે, કરે સોયકા દાન;
 ઉચ ચડકે દેખતે, આવત કયું ન વિમાન ? સીયાવરં
 કરણિ કરતા કાગકી, ચલે હુંગકી ચાલ;
 પુંછ પકડ શીયાલકા, કીસળીય હોવે ન્યાલ. સીયાવરં
 ઉપરસેં ભગવાં ધરે, મનમેં નાખે રાંડ;
 તુલસી કીડા લીમકા, કયું કાં નાખે ખાંડ. સીયાવરં
 કહેણી મીસરી ખાંડ હે, રહેણી તત્તા લોહ;
 ફહેણી રહેણી એક હોય, એન્ના વિરલા કેઈ. સીયાવરં

લઘુતામેં પ્રભુતા બસે, પ્રભુતાસેં પ્રભુ દૂર;	
ફીડી મીસરી ચુગતે, ગજ ઉઠાવે ધૂર.	સીયાવર૦
તુલસી ગર્વ ન ફીજીએ, રંક ન હસીયે કોઈ;	
અપનો નાવ સમુદ્રમેં, ના જાને કયા હોઈ.	સીયાવર૦
કંચન ત્યાગો સહજ હે, સહજ ત્રિયાકા નેહ;	
માન બડાઈ ઈર્ષા, તજવો દુર્લભ એહ.	સીયાવર૦
નીચ બહોત તરી ગયે; સંત ચરણ લવલીન;	
વર્ણાશ્રમઅભિમાનમેં, હુબે બહોત કુલીન.	સીયાવર૦
ચતુરાઈ ચૂલે ચડી, ઓલે પડ્યો આચાર;	
તુલસી ભગવદ્ ભક્તિ બીન, ચારે વર્ણ ચમાર.	સીયાવર૦
કામ ક્રોધ મદ લોભકા, જબલગ મનમેં ધ્યાન;	
ક્યાં પડિત ક્યા મૂરખા, દોનો એક સમાન.	સીયાવર૦
ગોધન-ગજધન-વયધન, ઔર રતન ધન ખાન;	
જો આવે સંતોષ ધન, સબ ધન ધૂળ સમાન.	સીયાવર૦
સતસંગ અરૂ હરિકથા, તુલસી દુર્લભ સોચ;	
દારાસુત અરૂ લક્ષ્મી તો, પાપીકું ઘર હોય.	સીયાવર૦
‘રામ રામ’ સબ કોઈ કહે, ઠગ ઠાકોર અરૂ ચોર.	
બીના પ્રેમ રીઝે નહિ, તુલસી નંદ કિશોર.	સીયાવર૦
મનકે હારે હાર હે, મનકે જીતે જીત;	
મન મિલાવે રામકું, મનહિ ઠરે ક્ષેત.	સીયાવર૦

ધૂનો.

- ૧ મુગટપર વારિ જાઉં, નટવર નંદા-નટવર નંદા— :
રધુકુલ ચંદા—મુગટ૦
- ૨ વીકુલ વેગે વહેલા આવો. માળા મોગરાની લાવો;
માળા મોગરાની લાવો મહેતા નરસિંહને પહેરાવો.
- ૩ જય જય હીનાનાથ હીનબંધુ, જય જય કેશવ કરુણાસિંધુ.
- ૪ શ્રીમન્ નારાયણ નારાયણ-નારાયણ;
હરિનું ભજન કરો તો ભવપારાયણ—શ્રીમન્૦

- ૫ કૃષ્ણ-કૃષ્ણ-કૃષ્ણ કહો, કૃષ્ણ મેરે લાઇ રે;
અંતકાલે તારે તેની સાથી છે સગાઇ રે—કૃષ્ણ૦
- ૬ માયામાં મનડું મોહું રે—પામર પ્રાણી;
પ્રભુ માંહિ ચિત્ત ન પ્રોયું રે—પામર પ્રાણી.

તારૂં ક્યાં મુખી ?

વેતોહરા યુવતયઃ સહદોનુકૂલાઃ ।
સદ્વાંચવાઃ પ્રણયનમ્રગિરશ્ચ મૃત્યાઃ ॥
ગર્જેતિ દંતિનિવહાસ્તરલાસ્તુરંગાઃ ।
સંમિલને નયનયોર-ન હિ કિંચિદસ્તિ ॥

સાચા ભક્તોને ચિંતા શી ?

ભોજને છાદને ચિન્તા, વૃથા કુર્વન્તિ વૈષ્ણવાઃ ।
યો વિશંભરો દેવઃ, ભક્તાન્ કિં ઉપેક્ષતિ ॥

સત્સંગ શું ન કરી શકે ?

અસજ્જનો સજ્જન્સંગયોગાત્-કરોતિ દુઃસાધ્યમપીહ સાધ્યમ્ ।
પુષ્પાશ્રવાઞ્છંબુજટાધિરુઢા, પિપિલિકા ચુંબતિ ચન્દ્રર્ચિચમ્ ॥
મહાનુભાવસંગર્ગઃ, કસ્ય નોન્નતિકારકઃ ।
સ્થ્યામ્બુ જાઘ્રવીસંગાત્, ત્રિદશૌરપિ વન્ધ્યતે ॥
ગંગા પાપં શશી તાપં, દૈન્યં કલ્પતર્ક્યથા ।
પાપં તાપં ચ દૈન્યં ચ, હરેત્સાધુસમાગમઃ ॥

થાળ (૧).

- છાનો માનો છેડે આવે માવલા ને;
ઘેર મહારે બેજની બીક ને. છાનો૦
- બાઈ મીરાંના સ્વામી બહેલા આવજોરે.
ઝાંપલીઆમાં જમણે હાથે ઘર ને. છાનો૦
- હાથડીઆ લાવુંરે ગૌરી ગાયના ને,
છલાણામાં માગી લાવું ઘેશ ને. છાનો૦

બાહર વધાર્યા બાબા તેલમાં ને,
 ઉપર આહું મરીઆળા શા મગ ને. છાનો૦
 ફરસા લાગે તો ફેર માગને ને,
 આપણા ખેતરમાં પાક્યા ઢગ ને. છાનો૦
 બંટી બાવટાનો રામ રોટલો ને,
 ટાઢો છે પણ લાગે મીઠો દૂધ ને. છાનો૦
 લેખા બેસીને સીરાવશું ને,
 (હું તો) લળી લળી નેઉં તમારું મુખ ને. છાનો૦
 જળ જીમનાની ઝારી પાન ખીડલા ને,
 હાથ ધોઈને લેને મુખવાસ ને. છાનો૦
 પથારી કરી આહુ પરાળની ને,
 ઉપર આહુ ચલાખાની સોડ ને. છાનો૦
 બાઈ મીરાંના સ્વામી સુખે પોઢને ને,
 હરીજનને દેને ભક્તિ દાન ને. છાનો૦

થાળ (૨).

લાવે લાવે લટકન્તિ મજનારી, કે મેવા લાવે મીઠડારે લોલ.
 બહાલા મહારા ભક્ત તણે ઘેર આવો, કે શીલ સ્વભાવનારે લોલ.
 બહાલા મહારા સંસારમાં એક સાર, કે જેણે હરી દીઠડારે લોલ.
 બહાલા મહારા આઁચા વીડુરને ઘેર, કે ભાણ ચાખવારે લોલ.
 બહાલા મહારા લાડુને કંસાર, જલેખી ગુલતીરે લોલ.
 બહાલા મહારા પેંડાને પકવાન, પતાસાં પ્રેમનારે લોલ.
 બહાલા મહારા તુલસીના પત્રે ધરાવું, કે ભુખ્યા હરી ભાવનારે લોલ.
 બહાલા મહારા જળ જીમના ભરી ઝારી, કે આચમન લીણએરે લોલ.
 બહાલા મહારા ખીડલે બાસઠ પાન, કે તાંબુલ લીણએરે લોલ.
 બહાલા મહારા લર્વીંગ સોપારીને એલચી, મુખવાસ ફીણએરે લોલ.
 બહાલા મહારા હરિજન ભાવથી માગે, કે ભક્તિ દીણએરે લોલ.

મુખવાસ.

લેતે બનેરે શામળીઆ-બીડી પાન પાનકી,
 બીડી પાન પાનકી, રે-બીડી પાન પાનકી. લેતે૦
 કાથો રે ચુનો રામા લવંગ સોપારી,
 બીડી બની હૈ નાગરપાન પાનકી— લેતે૦
 હમ તુમ મીલકર ચોસર ખેલે,
 બાજી બની હૈ દીલો જાન જાનકી— લેતે૦
 બિંદ્રાબનકી કુંજગલનમેં,
 જોડી બની હૈ રાધે શ્યામ શ્યામકી— લેતે૦
 ચંદ્ર સખીરે ભજો બાલાકૃષ્ણકું,
 જય બોલોરે-રાધે શ્યામ શ્યામકી— લેતે૦

વિદાય.

બહાલાંરે સંતોને જય જય સીતારામ.
 હાં હાં રે-મારા હાલતી વેળાના રામ રામ.
 હાં હાં રે-સૌ હરિજનને મારા પ્રણામ—બહાલા૦
 ક્યાં થકી આવ્યા, અને ક્યાં તમે જાશે;
 હારે-તોનો જરૂર કરજોરે વિચાર—બહાલા૦
 સતસંગ કરજો, અને ભવસાગર તરજો;
 હાં હાં રે મનુષ્ય દેહનો એજ છે લાભ—બહાલા૦
 ।વગેરે.

૨

ફરી તમે આવજો—ફરી તમે આવજો—
 હે-સાચી પ્રીતિ તો શ્યામ સાથે નીલાવજો—ફરી૦
 સુખના સંદેશા કોઈ સાથે કહાવજો—ફરી૦
 રસના રૂપાળીને રામ રટાવજો—ફરી૦
 મનથી મોહન સંગ મોરચો મચાવજો—ફરી૦
 રાધાના સ્વામી સંગ રાસ રચાવજો—ફરી૦
 ગિરધર ગોવિંદ ગાઈ ગામને ગજાવજો—ફરી૦
 હૃદયમાં હરિનામ હીરા જડાવજો—ફરી૦
 બસ-બસ-ફરી તમે આવજો—ફરી૦

આરતી.

કમળ નયન શ્રીપતિ-પુરુષોત્તમ પ્યારા (૨) પ્રભુ.
 નટવર નંદ ફૂલારા (૨) જય જય રઢીઆળા—જય રાધા રમણાં
 જય રાધા રમણા—પ્રભુ જય રાધા રમણા,
 કુંજ બિહારી દયાળુ (૨) જય પાતક હરણા—જય રાધાં ૧
 શસ્ત્રદેશુ રાણુ ત્રીલોવન ત્રીપુરારી (૨) પ્રભુ.
 શ્રીધારી મોરારી (૨) જય મોરલીવાળા—જય રાધાં ૨
 ગોવરધન તોળ્યો, ગોકુળને તારી (૨) પ્રભુ.
 ઈંદ્રનો ગર્વ ઉતાર્યો (૨) જય જય ગીરધારી—જય રાધાં ૩
 શ્રી રણછોડ રાયા મોહન વનમાળી (૨) પ્રભુ.
 મનમંદીરમાં વસીયા (૨) વસતા સુખકારી—જય રાધાં ૪

કથા ઉઠતાં બોલવાની સ્તુતિ.

શ્રી રામચંદ્ર કૃપાળુ ભજમન, હરણુ ભવભય દારણુ;
 નવકંજલોચન કંજમુખ કર-કંજ પદકંબારણુ. ૧
 કંદર્પઅગણિત અમિત છબિ, નવનીવ નીરદ મંદર;
 પટપીત માનહું તાડત રૂચિ, શુચિ નૌમિ જનકસુતાવરં. ૨
 શિર કિરિટ કુંડલ તિલક ચારૂ, ઉદાર અંગ વિભૂષણુ;
 આભનુભુજ શરચાપધર, સંગ્રામજિત ખરદૂષણુ. ૩
 ભજ દીનબંધુ દિનેશ દાનવ, દલન દ્વષ્ટનિકંદનં;
 રધુનંદ આનંદકંદ કૌસલ-ચંદ દશરથ-નંદનં. ૪
 ઇતિ વદતિ તુલસીદાસ શંકર, શેષ મુનિમન રંજનં;
 મમહૃદયકંજ નિવાસકુરૂ, કામાદિ ખલદલ ગંજનં. ૫

કથા વિસર્જન હોત હે, ચલે વીર હનુમાન;
 જે જન આયા જહાં થકી, ત્યાં ત્યાં કરો પ્રયાણુ-સીયાવરં
 નહિં વિદ્યા નહિં બાહુબલ, નહિં ખરચનકો દામ;
 મોસેં પતીત નિભાવહું, દિનબંધુ ભગવાન-સીયાવરં
 અચ્યુતં કેશવં રામનારાયણમ્, કૃષ્ણદામોદરં વાસુદેવં હરિં;
 શ્રીધરં માધવં ગોપીકા વલ્લભં, શ્રીભનક્રીનાયકં શ્રીરામચંદ્રમ્ ભજેત.
 ધન—હરિહરિ-રાધાકૃષ્ણ-ગોવીંદ-ગોપાલ-વાસુદેવ.

મોક્ષ મંદિરમાંથી પ્રગટ થતા પુસ્તકો

(સાદાં અને સસ્તાં-ફિપ્રેસ સચોટ)

મોક્ષ મંદિરમાં થતાં વ્યાખ્યાનો મોક્ષ પત્રિકા નામના માર્સીફાઇડ પત્રિકા દ્વારા દરેક સાલના પાકાં પુણ્યી બંધાવેલાં પુસ્તકોની કીંમત સાથે નીચે પ્રમાણે.

સંવત ૧૯૭૬-૭૮-૮૦-૮૧ દરેક પુસ્તકના	...	રૂ. ૨-૬-૦
સંવત ૧૯૭૭-૭૮ દરેક પુસ્તકના	રૂ. ૨-૨-૦
ગર્ભોપનિષદ	રૂ. ૦-૨-૬
મણિરત્નમાળા તુલસીદાસજી કૃત	રૂ. ૦-૨-૬

શ્રી શંકરના ગ્રન્થો—

સાધન પંચક સાથે વિવેક ચૂડામણિ-દેહનિરપણ ...	રૂ. ૦-૧૧-૬
આત્મબોધ, તત્ત્વબોધ દરેકના	રૂ. ૦-૩-૬
અર્ચટપંજરિકા તથા મોહમુદ્ગર દરેકના ...	રૂ. ૦-૧-૬
વેદાંતના બે પુષ્પો દરેકના	રૂ. ૦-૧-૬
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા પ્રથમ અધ્યાય	રૂ. ૦-૪-૦
” ” ” બીજો અધ્યાય	રૂ. ૦-૬-૦
મોક્ષવાણી તુલસીદાસજીની રામાયણના ઉત્તમ પ્રસંગો	રૂ. ૦-૮-૦
” ” ” ગ્લેઝ કાગળ સાથે	રૂ. ૦-૧૨-૦
(પોસ્ટેજ બે આના જુદું)	

પાતાંજલયોગદર્શન ક્રિયા યોગનું પ્રકરણ ...	રૂ. ૦-૮-૬
રઘુવંશ બે સર્ગો અંગ્રેજી-ગુજરાતી ભાષાંતર પદચ્છેદ સાથે	રૂ. ૦-૧૨-૦
” ત્રીજો સર્ગ ગુજરાતી પદચ્છેદ તથા ભાષાંતર સાથે	રૂ. ૦-૬-૦
(પોસ્ટેજ બે આના જુદું)	

તમે ક્યાં છો? દરેકની કીંમત ૦-૦-૩ એક રૂપીયાની ૭૫ નકલ,

૫૦૦ નકલના રૂ. ૫-૦-૦

પ્રભુ કેમ દૂરના દૂર ?	} દરેકની કીંમત ... રૂ. ૦-૦-૬
કર્મ-જ્ઞાન અને ભક્તિ	
દિવાળી કેવીરીતે ઉજવશો?	
ધાર્મિક પ્રથમ પોથી	
અરોતર યાત્રા પ્રસંગ	રૂ. ૦-૨-૬
શ્રીરામ અને રામાયણ	રૂ. ૦-૧-૬

જોઇએ તો લખો:—

વ્યવસ્થાપક.

ડૉ. મોક્ષ મંદિર-અમદાવાદ.

